ФИФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЦКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЗРЭ КЪЫДОКI

№129 (23.287) ● 2016 гъэм бадзэуэгъуэм (июлым) и 8, мэрем ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокI ● И уасэр зы тумэнщ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

КIуэкIуэ Ю. А. КЪБР-м и Правительствэм и Унэм щыхуэзащ УФ-м и Федеральнэ Зэхуэсым ФедерацэмкIэ и Советым и УнафэщIым и къуэдзэ Бушмин Е. В.

КЪБР-м и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Юрий Правительствэм и Унэм дыгъуасэ щыхуэзащ Урысей Федерацэм и Федеральнэ Зэхуэсым ФедерацэмкIэ и Советым и УнафэщIым и къуэдзэ Бушмин Евгений.

ЗэIущIэм щытепсэлъыхьащ дызэрыт илъэсым республикэ бюджетыр гъэзэщIа зэрыхъум, 2017 гъэм, 2018, 2019 гъэхэм я лъэхъэнэм КЪБР-м и республикэ бюджетыр зэгъэкIуауэ, республикэм езым кIалэжьыжь хэхъуэхэр нэхьыбэ щыныр, экономикэм и IэнатIэ нэхъыщхьэхэм зегъэужьыныр, фейдэ пылъу лажьэ мэкъумэш, промышленнэ предприятиэхэр зэтегъэуэвныр и лъабжьэу зэхэлъхьэным пыщIа Iэуэхуэм.

Гулъытэ хэха хуащIащ Къэбэрдей-Балъкъэрыр федеральнэ программэхэм тэмэму хэтынымкIэ, мэкъумэш щIапIэхэр щIэпщытыкIыныmрэ ахэр кадастр учётым гъэувыныmкIэ зэфIэгъэкIыпхъэхэм.

Зыубгъуауэ зытепсэлъыхьа Iэуэхуэм ящыщщ коммерческэ банкэм ахъшэшхэу зыщIэхьщытыкIын хуей я щIыхуэхэм я пIэкIэ УФ-м и субъектхэм бюджетым кхыхжI кредитхэр яхухэхыныmкIэ зэхыпIэхэр.

ЗэIущIэм и кIэухым КIуэкIуэ Юрий Бушмин Евгений апхуэдэу ФедерацэмкIэ Советым хэтхэм фIыщIэ яхуищIащ республикэм къыпэщIэт зи чэзу социально-экономикэ къалэнхэр гъэзэщIэныmкIэ сыт щыгъуи зэрызыкъыщIагъакъуэм папщIэ.

ЗэIущIэм къарихьлIащ УФ-м и Правительствэм и лIыкIуэу Урысей Федерацэм и Федеральнэ Зэхуэсым щыIэ Яцкий А. В., УФ-м и Федеральнэ Зэхуэсым ФедерацэмкIэ и Советым хэт Ульбашев Мухьэрбий сымэ.

КЪБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-Iуэхущ1апIэ.

● Абы дегъэпIейтей

Егъэджэныгъэм - гулъытэ нэхъыбэ

КЪБР-м и Правительствэм и УнафэщIым и къуэдзэ - КЪБР-м егъэджэныгъэмкIэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэм я IуэхухэмкIэ и министр Емуз Нинэ зи пашэ ведомствэ зэхуаку лэжьакIуэ гулым и зэIущIэ иджыблагъэ щекIуэкIащ Налшык. Абы щытепсэлъыхьащ УФ-м и Президентым «Егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмрэ я IэнатIэхэм къэрал политикэр щыщIэгъэхуэбжьэным теухуауэ» и Указыр ди республикэм гъэзэщIа зэрыщыхъум. ЗэIущIэм хэтащ КЪБР-м и Къэрал чэнджэщгъу Къэрмокъуэ Хьчим.

ЗэХУЭСым доклад купщIафIэ щищIащ КЪБР-м егъэджэныгъэмкIэ, щIэныгъэмрэ щIалэгъуалэм я IуэхухэмкIэ и министрым и къуэдзэ **Инжыджокъуэ Сэфарбий**. Абы и къэпсэлъэныгъэм кьыззорыхэщамкIэ, 2016 гъэм ирихьлIэу республикэм проценти 100-кIэ гъэзэщIа щыхъуащ илъэси 3-7-м ит сабийхэм гъэсапIэхэм щадеплэжьэным екъэпIа унафэр. Апхуэдэу лэжьапIэ IэнатIэкIэ кьыззэгъэпэща балигъхэм, си ныбжьыр илъэс 25-м щегъэжьауэ 65-м нэсхэм, я бжыгъэр нэхъыбэ хъуащ, 2015 гъэм епльытIмэ. 2020 гъэм ирихьлIэу зэпщIыкIыу хэхъуэнущ зэреджэ программэм и лейуэ зыдэлажьэ сабийхэм я бжыгъэми. Апхуэдэу зыужьныныгъэ ин ягъуэтынущ курыт щIэныгъэрэ IэщIагъэрэ щрагъэгъуэт еджапIэхэм, еджапIэ нэхъыщхьэхэм яIэ Iэмалхэм. Гулъытэ хэха хуащIынущ зи узынщагъэм сэкъат иIэ ныбжьыщIэхэми.

Докладым кьыщIагъуащ икIи ар кьыззэпкърахащ зэIущIэм хэта нэгъуэщI къулыкъущIэхэми. ЖаIа псори кьыззэщIикъуэжу абы кьыщыпсэльащ **Емуз Нинэ**. Ведомствэ зэхуаку лэжьакIуэ гупым хэтхэм абы пщэрльэ яхуищIащ егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмрэ екъэлIа къэрал политикэр щIыпIэхэм зэрыщагъэзэащIэм я нэIэ трагъэтыну, зы илъэс, илъэси 3 зи ныбжь сабийхэр гъэсапIэхэм кIуэну Iэмал иIэным гулъытэ нэхъыбэ хуащIыну. Прохладнэ къалэм и администрацэм и IэщIагъэлIхэм чэнджэщ яритащ а щIыпIэм щаухуэ уней сабий садым и ухуэныгъэр 2017 гъэм зэфIагъэкIыну.

ТАМБИЙ Линэ.

Мэзхъумэхэр бэлэрыгъыркъым

Ди мэзхэм щIэс псэущхьэхэр хъумэным теухуауэ мэз хозяйствэхэм лэжьыгъэ пыухыкIа зэфIагъэкI.

КЪЭБЭРДЕЙ-БАЛЪКЪЭРЫМ щIыуэпсымкIэ и министерствэм и лэжьакIуэ ЛIызам Заур щыгъуазэ дызэрищIамкIэ, мэзхъумэхэр кIэлъоплъ гектар мин 80-м. Инспекторхэр мыбэлэрыгъыу кIэлъоплъ Тхьалъ плъыжьым ихуа псэущхьэхэм я бжыгъэм зэрыхэхъуэжьмрэ цIыхухэм зэран яхуэхъункIэ шынагъуэу зи бжыгъэр бзгъуакэмрэ.

Къапщтэмэ, мы зэманым ди щIыналъэм щыбэгъуэжащ мэз бжэнхэр, мыщэхэр, дыгъужьхэр, хьэгуцыдзэхэр, уашхэхэр. Мэзым щIэс псэущхьэхэм я бжыгъэр зытетын хуей мардэм щыщхьэдэхкIэ, щакIуэхэр кърагъэблагъэ. Нобэм къэс а лэжьыгъэр пщIэнэшэу кърахьэлIамэ, мы гъэм щыщIэдзауэ абыхэм я лэжьыгъэм уасэ пыухыкIа хуэзэнущ.

Инспекторхэр пэщIэтщ хуит ямыщIауэ мэзым щыщакIуэхэм. Абыхэм дяпэкIэ ткIийуэ етхъэкъунущ. Псом нэхъыбэрыр хабзэм утетыращи, щакIуэмэ дихьэх щалэгъуалэр зэбгъкъуэн хуэмей Iуэхугъуэхэм щагъэгъуазэ.

МЫЗ Ахьмэд.

Уэлбанэмрэ псы ежэххэмрэ

Мы махуэхэм зэкIэлъыкIуэу къэшха уэшхышхуэм и зэранкIэ псыхэр къиуащ.

ПСЫГУЭНСУ псыр хъущIежьэ ауэм кьыщIащIидзэу пакIэшхуэу къеха уэлбанэм псыр ямылейуэ игъэутхъуауэ икIи уэруи къехащ, Iуфэм Iут жыгхэри мывэ зэтелъкIэ къуэуа нэпкъхэри илъэсу. Псы Iуфэм Iус жылагъуэхэм (Зэрэгъыжьымрэ Псыгуэнсымрэ) хуэзу тельэ лъэмыкжэм метр ныкIуэм нэскIэ зыкъэзыIэта псыр зэран яхуэхъуакъым. АрщхьэкIэ щIыпIэ-щIыпIэхэм илъэс куэд хъуауэ Iулъ мывэ дуэзмрэ бетон гъэжакэмрэ щыIуихащ, унагъуэ хадзэмэ зыльэIэса яхэтщ. Псыр уэру щыщIэта зэманым зэран хуэхъуакъым Iуфэм Iут уэздыгъэ пкъохэм .

ШЭРЭДЖ Дисэ.

● Бадзэуэгъуэм и 8-р Унагъуэм, лъагъуныгъэм, зэхуэпэжыным я урысейпсо махуэщ

Къэралым и зыужьныгъэм и пщалъэ

Илъэс зыбжанэ хъуауэ ди къэралым щагъэлъапIэ Унагъуэм, лъагъуныгъэм, зэхуэпэжыным я урысейпсо махуэр. УФ-м и Федеральнэ Зэхуэсым и Къэрал Думэм и депутатхэм 2008 гъэм кьыхалъхьауэ щыта а махуэшхуэр щыху куэдым яфIэфIу яIэт, унагъэм илъын хуей зэкъуэгъныгъэм, зэгурыIуэныгъэм, лъагъуныгъэм я нэщэнэ инэжыпIэкIэ хъуауэ.

ЗАГС-м и Iэнатlэхэм бадзэуэгъуэм и 8-м щрагъэкIуэкI хабзэ гуфIэгъуэ зэхыхьэхэм унагъуэ насыпыфIэхэм, быныфIэхэм тыгъэ хуащI а удз дахэ цIыкIур. Гуапагъэрэ хуабагъэкIэ гъэнщIа а махуэшхуэр йохьэ пщIэрэ нэмысрэ, зэгурыIуэныгъэрэ гулъытэрэ зэрыльэ дэтхэнэ унагъуэми.

КъытщIэхъуэ щIэблэр, ныбжьыщIэхэмрэ щIалэгъуалэмрэ лъэпкъ хабзэмрэ нэмысымрэ тету гъэса хъун папщIэ сакъыу тхъыумэн хуейщ игъащIами къыддекIуэкI хабзэ дахэхэр, щэнхабзэр, махуэшхуэхэр, дызэрыгушхуэ нэгъуэщI лъэпкъ хъугъуэфIыгъуэхэр. Абыхэм ящыщщ унагъуэр - жылагъуэр зэрыязэхэт Iыхьэ цIыкIур. Унагъуэращ цIыху гъащIэм и щIэдзапIэу яльытэр. Аращ лъагъуныгъэм, пщIэм, нэмысым, зэгурыIуэныгъэм, зэдзэIэныкъуэныгъэм я лъабжьэ быдэ гъэтIылъа щыхъур. Унагъуэм и зэIуэзэныгъэрщ къэралым бгъэдэль зыужьныгъэр къызэралъытэр.

Ди гуапэ зэрыхъущи, Къэбэрдей-Балъкъэрым ди пащIэкъым пщIэ зыхуэпщI, щапхъэ зытепх хъуну унагъуэфIхэр. Апхуэдэ унагъуэ дахэхэр махуэшхуэм ипэ къыхуэу щагъэлъапIащ республикэм и щIыналъэхэм къыщызэрагъэпэща гуфIэгъуэ пшыхьхэм. ЩIыпIэ администрацэхэм я лэжьакIуэхэмрэ ЗАГС-м и IэщIагъэлIхэмрэ зыхэт а зэIущIэхэм унагъуэ дахэ зыхуэа, щIэблэ екIу къызыщIэхъуэ зэщхьэгъусэхэр щагъэлъэпIащ, «Яку дэлъ лъагъуныгъэм, зэрызэхуэпэжым папщIэ» медалхэр, щIыхь, фIыщIэ тхьилъхэр щратащ, саугъэт зылапIэхэмкIэ щегъэпащ. Апхуэдэ унагъуэхэм ис цIыхухэм я зэфIэкI псори ирахьлIэ ди республикэм и зыужьныныгъэм, екъулIэныгъэм.

МахуэшхуэмкIэ гуапэу дохъуэхъу ар зыхуэгъэзэ цIыху псоми. Дэтхэнэми фи унагъуэхэм лъагъуныгъэ, насып, зэгурыIуэныгъэ илъу куэдрэ фыпсэуну ди гуапэщ.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

«Си унагъуэ - си къулеигъэ»

Апхуэдэ фIэщыгъэ зиIэ зэпеуэ бадзэуэгъуэм и 10-м къыщыщIэрагъэпэщынущ КЪБР-м Лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьныныгъэмкIэ и министерствэм къепхауэ лажьэ «Радуга» республикэ сабий социально-реабилитацэ центрым.

САБИЙХЭР сурэт щIынымкIэ щIыззэхьэзэхуэну а Iуэхугъуэм и жэрдэмщIакIуэ хуауэ КЪБР-м и Жылагъуэ палатэм кьепхауэ лажьэ ЩIалэгъуалэ советым спортымрэ туризмэмкIэ и кIудамэм хэт Нахуэ Алинэ. ЗэIущIэр ирырагъэхьэлIащ Унагъуэм, лъагъуныгъэм, зэхуэпэжыным я урысейпсо махуэм.

Зэпеуэм и кьалэн нэхъыщхьэр унагъуэм и пщIэр жылагъуэм кьыщIэтынырщ, апхуэдэуи сабийхэм ябгъэдэль творческэ зэфIэкIхэр наIуэ къэщIынырщ. Абы хэтыну гукъыдэж зиIэхэм я лэжьыгъэхэр ягъэхь хъунущ «Радуга» центрым е ЩIалэгъуалэ советым и электрон хэщIапIэм: ms_pri_op_kbr@mail.ru бадзэуэгъуэм и 10 пщIондэ. Сурэтхэр езы сабийхэм ящIауэ щытын хуейщ.

Сурэт зэпеуэм кьыхэлажьэ щIыпIэныгъэ ягъэпэжнущ щIыхь тхьилъхэмкIэ, саугъэт лъапIэхэмкIэ. КьинэмыщIауэ, нэхъыфIу кьалъыта сурэтхэр ЩIалэгъуалэ советым Интернетым щиIэ и сайтми иралъхьэнущ. Зэпеуэм хэт псоми сертификатхэр ратынущ.

УпщIэ зиIэхэм Нахуэ Алинэ зыпыфщIэ хъунущ мы телефонымкIэ: **79187201778.**

КЪАРДЭН Маритэ.

Зэпеуэм фыхэт!

Нобэ, бадзэуэгъуэм и 8-м, Налшык къалэ парким ит гъэмахуэ сценэм деж щекIуэкIынущ «Папэ, мамэ, сэ - дыспорт унагъуэщI» зыфIаща зэхьихьэ нэгъэзыужь.

КЪАЛЭ администрацэм и жэрдэмкIэ зохаубла нэгуэныжьым спортым къищынэмыщIа, акъыл жанагьыр щагъэунэху джэгуакIэхэмкIи щызэпеуэнущ, нэхъ жыджэрхэмрэ нэхъ жанхэмрэ саугъэт зэмылIэужьныгъэхэмрэ дипломхэмрэ иратынущ, щытекIуа зэхьэзэхуэ лIэужьныгъэм елъытта номинацкIэ зэщхьэщыхьаэ.

Сыхьэт 16-рэ дакъикъэ 30-м зыщIидзэ махуэшхуэр зэхуащIыжынущ уэрэджвIакIуэ, хуэфакIуэ, артист ныбжьыщIэхэм я концерткIэ.

Налшык къалэ округым и щIыпIэ администрацэм и пресс-Iуэхущ1апIэ.

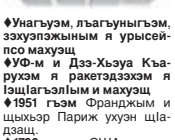

♦Унагъуэм, лъагъуныгъэм, зэхуэпэжыным я урысейпсо махуэщ

♦УФ-м и Дзэ-Хьэуа Къарухэм я ракетэдзэхэм я IэщIагъэлIым и махуэщ

♦1951 гъэм Франджым и щыхьэр Париж ухуэн щIадзащ.

♦1796 гъэм США-м я япэу паспорт тын щыщIадзащ.

♦1918 гъэм Киев къыщызэрагъэпэщащ Украинэм и Къэрал Сенатыр.

♦1944 гъэм СССР-м и Совет Нэхъыщхьэм и Президиумым унафэ кьыдигъэкIащ «Анэ-лIыхъужь», «Анэ щIыхь» орденхэмрэ щIэлъапIэхэмрэ, «Анагъэм и медалыр» къэщтэным теухуауэ.

♦1974 гъэм КПСС-м и ЦК-р арэзы техьащ Байкал-Амур гъущI гъуэгум и проектым.

♦1997 гъэм Урысейм кьыщащащ паспортым теухуа хабзэщIэ - къэралым и цIыхуу зи ныбжьыр илъэс 14 ирикъуа дэтхэнэми ар иIэн хуейуэ игъэуващ.

♦Совет физик лъэрызехьэ, академик, Нобель и саугъэтыр 1978 гъэм зрата **Капица Пётр** кьыззэралъхурэ илъэси 122-рэ ирокIу.

♦Театрымрэ киномрэ я актёр, УФ-м и цIыхубз артист **Мягков Андрей** и ныбжьыр илъэс 78-рэ ирокIу.

♦Урысей актёр, УФ-м и цIыхубз артист, Москва дэт «Сатирикон» театрым и художественнэ унафэщI **Райкин Константин** и ныбжьыр илъэс 66-рэ ирокIу.

♦Кинорежиссёр, сценарийхэр зытх, продюсер, «Мосфильм» концерным и унафэщI, УФ-м и гуазджэхэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ, УФ-м и цIыхубз артист, Урысейм и Къэрал саугъэтыр тIэунейрэ зыхуагъэфащэ **Шахназаров Карен** и ныбжьыр илъэс 64-рэ ирокIу.

♦Актёр, уэрэджвIакIуэ, УФ-м и цIыхубз артист **Певцов Дмитрий** и ныбжьыр илъэс 53-рэ ирокIу.

♦УФ-м щIыхь зиIэ и артисткэ **Рутберг Юлие** и ныбжьыр илъэс 51-рэ ирокIу.

♦Урысей уэрэджвIакIуэ, «Дыщэ граммофоныр» тIэунейрэ зыхуагъэфащэ, нэгъуэщI саугъэтхэри мыззмытIэу зрата **Фриске Жанэ** кьыззралъхурэ илъэс 42-рэ ирокIу.

♦Теннисисткэ цIэрыIуэ, Урысейм спортымкIэ щIыхь зиIэ и мастер, дунейпсо зэпеуэ куэдым бжьыпэр щызыубыда **Мыскинэ Анастасие** и ныбжьыр илъэс 35-рэ ирокIу.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, Налшык пшэр техьэ-текIыу щыщытынущ, уэшх кьыщещхьыныщ. Хуабэр махуэм градус 21 - 23-рэ, жэщым градус 17 - 19 щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар **ЖЬЭКIЭМЫХЪУ Маринэщ.**

Лъэпкъ Iущыгъэ:

ЩIапIэ бухуэмэ, псынэр япэ игъэщ.

● Хъыбар гуапэ

Урысей бэнакIуэхэм я пашэу Махуэ Билал Олимпиадэм макIуэ, Джэду Iэниуаррэ Мудрэн Беслъэнрэ абы дэщIыгъущ

Махуэ Билал

Джэду Iэниуар

Мудрэн Беслъэн

Нартсанэ (Кисловодск) зыщыгъэсащ бэнакIэ хуитымкIэ ди къэралым и командэ къыхэхам и тренерхэм щэхуу дыгъуасэ ирагъэкIуэкIа IэIэтым ипкъ иткIэ яубзыхуащ, мазэ дэкIмэ Рио-де-Жанейрэ щыщIэзыдэзыр гъэмахуэ Олимп джэгухэм кIуэнухэр.

ГУПЫМ и пашэу щытыну хуагъэфэщащ 2012 гъэм Лондон щекIуэкIа Олимпиадэм и жэз медалыр къэзыхьа, дуней псом щэнейрэ и чемпион Махуэ Билал. Олимп джэгухэм щытемыкIауэ спортым хэмыкIыжьыну мурад зэрищIар зригъэхъулIэну абы Iэмал гъуэзэдж иджы иIэщ.

БэнэкIэ хуитымкIэ Урысей Федерацэм и командэ къыхэхам Бразилием хьэлъэгъихкIэ зыкъыщIигъэлъэгъэнущ. Килограмми 125-м нэсхэм я зэпеуэм хэтыну Махуэ Билал къищынэмыщIауэ, Рио-де-Жанейрэ утыку къыщихьэнущ Европэм щэнейрэ и чемпион, килограмм 74-м нэс зи хьэлъагъ Джэду Iэниуар. Ари куэд дыдэкIэ узыщIигугъ хъуну бэнакIуэ лъащIэ.

Фигу къэдгъэкIыжьищи, шыщхьэуIум (августым) и 5-м щыщIэдзауэ 21 пщIондэ XXXI гъэмахуэ Олимп джэгухэр Бразилием и Рио-де-Жанейрэ щекIуэкIынущ. ЗэкIэ зэраубзыхуамкIэ, абы хэтынущ адыгэ щIалищ - си цIэ къитIуа Махуэ Билалрэ Джэду Iэниуаррэ, къищынэмыщIауэ, дзюдомкIэ зэхьэзэхуэм зыкъыщигъэлъэгъуэнущ Европэм щэнейрэ и чемпион, дуней псом дыжьын медалыр кьыщызыхьа Мудрэн Беслъэн. ПщIэрэ щIыхьрэ яIэу ахэр утыку зэритынум щэн къытетхъэркъым икIи абыхэм я Iуэхугъэ зэрекIуэкIын дэ зыубгъуауэ фыщыдгъэгъуэзнущ.

ЖЫЛАСЭ Заурбэч.

Пенсионерхэр компьютерым хуагъэсэнущ

● КЪБР-м и Правительствэм

КЪБР-м и Правительствэм и зэIущIэм дыгъуасэ щыхэплъащ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыIэ социальнэ Iуэхущ1апIэхэм я мылъку-техникэ щытыкIэр егъэфIэкIуэным. Премьер-министр Мусуков Алий иригъэкIуэкIа а зэIущIэм апхуэдэу щытепсэлъыхьащ Правительствэм и деж щыIэ комиссэ щхьэхуэхэм халъхьэ зэхъуэкIыныгъэхэм.

ПРАВИТЕЛЬСТВЭМ и унафэкIэ федеральнэ мылъкум къыхагъэкIри КЪБР-м и къэрал мылъкум къыхагъэхьащ икIи республикэм Къэзыпщытэ-къэзыбж и палатэм ирагъэбыдыIащ ягъэIэпхъуэ мылъкуу псори зэхэту сом мелуани 4-рэ мин 400-м щIигъу и уасэ. Апхуэдэу къащтащ социальнэ псэупIэ фондым хиубыдэ унэхэр нэхъ хъэныкъуэхэм зэгурыIуэныгъэкIэ зэрыхухах хабзэр, апхуэдэ дэIэпыкъуныгъэ зыхуэфащэу къальытэхэр учётым зэрыратхэр икIи зэрыракъутыкIыж щIыкIэр.

Урысей Федерацэм и Пенсэ фондым щIыгъуу зэфIагъэкIыну Iуэхухэм хиубыдэу Правительствэм и зэIущIэм къыщащтащ «КЪБР-м цIыхухэм социальнэ дэIэпыкъуныгъэ етыныmкIэ и Iуэхущ1апIэхэм я мылъку-техникэ зэфIэкIыр къэIэтынымрэ мылажьэж пенсионерхэр 2016 гъэм компьютерым хуэгъэсэнымрэ» социальнэ программэр. Ар гъэзэщIным пори зэхэту текIуэдэну сом мелуани 5-рэ мин 593-м щыщу сом зы мелуанрэ мин 674-р Пенсэ фондым къыхилъхьэнущ. Программэм хиубыдэу Шэрэдж районым социальнэ Iуэхутхъэбзэхэр зэфIэзыгъэкI и комплексым и унэр зэрагъэпэщыжынущ, Прохладнэ къалэм дэт сабий интернатым и пщэфIапIэмрэ шхапIэмрэ зыхуэ я Iуэхугъэнущ, пенсионер 350-м нэблагъэ компьютерым хурагъэджэнущ.

Правительствэм и зэIущIэм щытепсэлъыхьащ «КЪБР-м зэзыгъэкIуж и судыщIэхэм я Iэхуэкъ» законым зэхъуэкIыныгъэхэр хэлъхьэным. Законопроектым къыззрыщыгъэлъэгъуамкIэ, республикэм щыIэ суд участкэ 46-р 50-м нэгъэсыпхъэщ. Мы зэхъуэкIыныгъэхэр Парламентым щыпхыкIмэ, законыщIэм къару игъуэтын хуейщ 2017 гъэм и пэщIадзэм щегъэжьауэ.

Урысейм и МЧС-м и Управленэ нэхъыщхьэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыIэм и унафэщI Надежин Михаил зэIущIэм хэтахэр щыгъуазэ ищIащ Бахьсэн районымрэ къалэмрэ хиубыдэу псы Iуфэхэр гъэбыдэным икIащыпIэкIэ елэжьын зэрыкуейм икIи абы сом мин 400 зэрытекIуэдэнум. Республикэм щыуэпсым и хъугъэфIыгъуэхэмрэ экологиемкIэ и министр Биттиев Хьэким зэрыжиIамкIэ, уэлбанэшхуэмрэ псыдзэмрэ зэтракъутахэр зэгъэпэщыжыным пыща лэжьыгъэхэм зрагъэубгъу, ахэр иджыри махуэ зыбжанэкIэ зэфIэкIынукъым, абы кьыхэкIыу кьыззрымыкIуэ щытыкIэм кьихьа зэщIыныгъэхэр кьызэранэкIын папщIэ хуэхаха ахъшэм иджыри сом мин 200 хуэдиз хущIамыгъужу хъунукъым.

УФ-м и цIыхубз хозяйствэм и Iуэхущ1апIэхэм папщIэ унафэщI кадрхэр гъэхъэзырынымкIэ щIыналъэ комиссэм, апхуэдэу республикэм Курорт-хэмрэ туризмэмкIэ и министерствэм и коллегием хэтхэм щыщхэр зэрахъуэкIащ. Апхуэдэу хэплъащ КЪБР-м Печатымрэ щIыхубэ коммуникацэхэмкIэ и къэрал комитетым и лэжьакIэм зэхъуэкIыныгъэхэр хэлъхьэным.

БЕЛЫХ Наталье.

● КъБР-м и Парламентым

Щагъэплъ зэманым и закъуэщ уасэ щыщIатынур

КъБР-м и Парламентым и Президиумым «правительствэ сыхьэтым» щытепсэлъыхьащ псэупIэ-коммунальнэ хозяйствэм и Iэнатlэм щIалъэ кIыхьым тещIыхьа тарифхэр щызегъэкIуэным екъэIаУэ мыхьэнэшхуэ зиIэ Iуэхущхэм. Абы и жэрдэмщIакIуэу щытащ Парламентым Ухуэныгъэмкlэ, ЖКХ-мкlэ, псэупIэ-энергетикэ комплексымкlэ и комитетыр. Iуэхур зыIутым тепсэлъыхьащ КъБР-м Энергетикэмкlэ, тарифхэмрэ псэупIэм и Iэнатlэм щыкlэлъыплъынымкlэ и къэрал комитетым и унафэщIэ и къалэнхэр зыгъэзэщIэ Журавлёв Андрей.

КЪЭРАЛ комитетым уасэхэр зыгъуэн и лъэныкъуэкlэ 2015 гъэм къыпэщыта нэхъ мыхьэнэшхуэ зиIэ къалэну щытауэ къэпсалъэм къиулъытащ республикэм и коммунальнэ комплексым и Iуэхущ1апIэхэр хуабжкlэ, псыкlэ къызэрызэгъэпэщым хуагъэуэ тарифхэр пIалъэ кIыхьым тещIыхьыныр.

Федеральнэ законодательствэм тету Къэрал комитетым къыдигъэкIа унафэм ипкъ иткlэ 2015 гъэм мэкъуауэгъуэм и 1-м къащтащ икIи къагъэсэбэпу щIадзащ зигъэувыну техникэ Iэмал яIэми. КъызэрагъащIэ Iэмэпсымэхэр щамыгъэувахэм деж гъэплъынымкlэ, псы хуабэ, псы щIыlэ етынымкlэ, псы ешэлlэнымкlэ хущIэ коммунальнэ Iуэхутхьэбзэхэм я мардэхэм щIагъу коэффициентхэр.

Къэдгъэлъэгъуа «щIагъу мардэхэр» щытщ хуаутIыпщ энергетикэ коммунальнэ Iуэхутхьэбзэхэр къызэрапщ пщалъхэр нгъэувыным цIыху щхьэхуэхэр езыхэм я псэупIэмэ зэрыщыту зыщIэс унэхэми папщIэ нгъэувыным тезыгъэгушхуэ Iэмалу.

Апхуэдэу къэпсалъэм къагурагъэIуащ зи тарифхэр къэралым и нэIэм щIэт Iуэхущ1апIэхэм тарифхэр я Iэнатlэм хиубыдэ дэтхэнэми и финансэкономикэ щытыкIэм тещIыхьауэ зэрыхуагъэувым къыхэкIыу республикэ псом и Iуэхущ1апIэхэм я дежкlэ тарифхэм эрыхэхьуэнур зэхуэдэу зэрыщымытынур.

Зэрыщыту къапщтэмэ, газым, хуабэм, электрокъарум хуэдэ нэхъ Iуэхутхьэбзэ лъапIэхэмкlэ тарифхэм зэрыхъуэнур процентыр 3-м къыщыщIэдзауэ пщIэ нэхъ мащIэ зыщIат псым, псы щIэшэным я уасэм зэрызиIэтыну процентыр 7-м нэсущ. Тарифхэм зэрызэIатынур хуэмурэщ икIи занщIэу екъэIалащ Урысей Федерацэм и федеральнэ бюджетым процентыр 4-м щхьэдимыгъэхыну зыхуигъувыжа социальнэ къалэнхэм. «Ар щыхьэт тохъуэ зэрыщыту къэралми, щхьэхуэу ди республикэми тариф политикэр псоукlэр зэIымыгъэхьэным хуэгъэпсауэ къыззрыщынжьым», - кыхигъебледжьлыкIащ Журавлёв Андрей.

2016 - 2018 гъэхэм Урысей Федерацэм игъуэтыну зыхуагъэфащэ социально-экономикэ зыужьынигъэм ипкъ иткlэ 2016 гъэм тарифхэм процентыр 2-кlэ хэхъуэну ягъэуващ.

Езым и полномочиехэм къитIасэу Къэрал комитетым 2015 гъэм газым ирилажь Iэмэпсымэр газ кIуэнIэхэм технологие и лъэныкъуэкlэ пыдзэным ӀнатӀэрэ кIуэнIэхэм и Iэнатlэм щIалъэ кIыхьым ельытауэ щынэхъ мащIэ дыдэхэм ящыщщ. Ар зэхьэлIар газым и уасэм и закъуэкъым. Къэбэрдей-Балъкъэрым щызекIуэ тарифхэр ди гъэнэгъу щынальхъэм щыIэхэм ельытауэ курытщ, - кыхиигъебледжьлыкIащ Журавлёв Андрей.

2016 - 2018 гъэхэм Урысей Федерацэм игъуэтыну зыхуагъэфащэ социально-экономикэ зыужьынигъэм ипкъ иткlэ 2016 гъэм тарифхэм процентыр 2-кlэ хэхъуэну ягъэуващ.

Езым и полномочиехэм къитIасэу Къэрал комитетым 2015 гъэм газым ирилажь Iэмэпсымэр газ кIуэнIэхэм технологие и лъэныкъуэкlэ пыдзэным ӀнатӀэрэ кIуэнIэхэм и дежкIи уасэр зыхуэдизыр игъэуващ. 2016 гъэм абы и индексацэр процентыр 7 хъуащ.

«Хъуэхэр зегъэкIуэным и Iэхъукlэ» Федеральнэ законым ипкъ иткlэ къэралым зэрыгъакIуэр цIыхур псэун папщIэ фIэкIыпIэ имыIэу зыхуей икIи мыхьэнэшхуэ дыдэ зиIэ хущхъуэхэм (ЖНВЛП) УФ-м и Правительствэм хигъэзыахэрщ. Хущхъуэхэр зыгъэхъэзырхэм ягъэува уасэхэм зэрыщIагъуну мардэхэу республикэм щыIэхэр къащтащ «ЦIыхум псэун папщIэ фIэкIыпIэ имыIэу зыхуей икIи мыхьэнэшхуэ дыдэ зиIэ хущхъуэхэм ЗНВЛП» УФ-м и Правительствэм хигъэзыахэрщ. Хущхъуэхэр зыгъэхъэзырхэм ягъэува уасэхэм зэрыщIагъуну мардэхэу республикэм щыIэхэр къащтащ «ЦIыхум псэун папщIэ фIэкIыпIэ зимыIэу зыхуей икIи мыхьэнэшхуэ дыдэ зиIэ хущхъуэхэр зэрау тIыпщ опт, розничнэ уасэхэр зыщхьэдэх мыхъуну мардэхэр гъэувыным и Iэхъукlэ» КъБР-м Тарифхэмрэ энергетикэмкlэ и къэрал комитетым 2010 гъэм мазаем и 25-м къыдигъэкIа унафэ №07-м тету.

Ди гъэнэгъу щыIэныгъэ ебгъапщэмэ, кхыхэбгъащхъхуK1 хъунущ тумэнитхум нэс, тумэнитхум къыщыщIэдзауэ сом щитхум нэс я уасэ хущхъуэхэм псори зэхэту щIагъур КъБР-м зэрыщымащIэ дыдэр, сом щитхум щIигъу зи уасэ зэрачар.

Депутатхэр щIэупщIащ хуабэ, псы, газ кIуэнIэхэм ди республикэм процент 11-м къыщыщIэдзауэ процент 32-м нэс зэрикIуэдыкIым екъэIла Iуэхухэм. Къэпсалъэм занщIэу къыхигъэщхьэхукIащ абы икIуэдыкIхэр тарифым зэрыхамыгъэхьэр. ИкIуэдыкIхэм я пщалъэхэр игъэув, абыхэм щIигъу псори Iуэхутхьэбзэхэр къахуэзыщIэ компанием и хэщIыныгъэщ.

Абы къыдэкIуэу мы зэманым КъБР-м и Правительствэмрэ «Мортон» компаниемрэ инвестицэ меморандумым Iэ традзащ республикэм и къалащхьэр псыкlэ къызэгъэпэщыным и Iэнатlэр егъэфIэкIуэным теухуауэ. Абыи Iэмал къитынущ псым хэщIкэр игъэмэщIэну. «Мы зэманым компаниием дыхеГаплъэ езыр мы Iуэхум финансхэмкlэ зэрыхэтыну щIыкlэм. Дэ езыхэм зэхыдолъхьэ уасэкэр псынщIэу дэмыуеин папщIэ тарифхэм хуэм-хуэмурэ зэрыхэдгъэхъуэну Iэмалхэр», - къагурагъэIуащ Журавлёв Андрей. Мы зэгурыIуэныгъэм мылькуу халъхьащ сом медарди 4,7-рэ.

Абы къыдэкIуэу хабзэгъэувэкэр тепсэлъыхьащ псэунигъэ и лъэныкъуэкlэ мыхьэнэшхуэ дыдэ зиIэ хущхъуэхэм я уасэкэр цIыкIуу къэгъэнэжьынымкlэ екъэIла Iуэхухэм къэралым и адрей щыналъхэкэм абы теухуауэ зэрагъэгъуэта опытыфIыр къэгъэсэбэпын зэрыхуейм.

* * *

Зэлущ1эм щытепсэлъыхьащ нэгъэущI Iуэхухэмк. Къэпщтэмэ КъБР-м и Парламентым Ухуэныгъэмкlэ, ЖКХ-мрэ гъэсныныгъэ-энергетикэ комплексымкlэ и комитетым и унафэщI Гриневич Валерий къызэхуэсар щыгъуаззэ ищIащ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и щIыналъэм щыIэ фэтэр куэд хуэу унэхэм я зэхуэдэ мылъкуэр капитальнэ ремонт щIынур къызэгъэпэщыным и Iуэхукlэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым зэхъуэкIыныгъэхэр хэлъхьэным теухуауэ» КъБР-м и законым и проектым. Абы къыщыгъэлъэгъуащ щIыналъэ операторым и счётым къикIыу счет щхьэхуэм щыхуэкIуэну пIалъэр гъэмэщIэнр (илъэситIым къехыу мазищым хуэгъэкIуэным).

Абы къыдэкIуэу хабзэгъэуэм проектым зригъэубгъащ капитальнэ ремонтым екъэIла лэжьыгъэхэм я лIэужьыгъуэхэм. Псалъэм и хьэтыркlэ, абы хагъэхьащ капитальнэ ремонт щIыныкlэ сметэ документацэр игъэхьэзырыныр, проект документацэм и къэрал экспертизэ (къалэхуэу лэжьыгъэм теухуа законодательствэм егъэзэгъын щыхуейхэм деж) щыIэныр.

Президиумым хэтхэр тепсэлъыхьащ КъБР-м и Парламентым 2016 гъэм и бжьыхьэ сессием зыхэплъэну Iуэху нэхъыщхьэхэм. Ар игъэхьэзыращ хабзэгъэувэ жэрдэмхэр къэIэтыну хуит псоми къыхьалъхьахэр я лъабжьэу. Бжьы-хьэ сессием хабзэгъэув проект 21-м щыIэхэпльэну, зы хабзэгъэув жэрдэм Къэрал Думэм къыщыхалъхьэну, парламент, цIыхубэ едэIуэгъэкIуэ 3, «стIол хъурейхэу» 4, «правительствэ сыхьэту», «комитетым и сыхьэту» 11, комитетхэм я зэIущIэ зэмылIэужьыгъуэхэу 14 ирагъэкIуэкIыну, нэгъэущIхэри яубзыхуащ.

КъБР-м и Парламентым и пресс-Iуэхущ1апIэ.

● Мэкъумэш къыхэтхыкIыныгъэ

Псоми ди фейдэ зыхэлъ

Зэраубзыхуам тету, мэкъумэш мылъкур къыхэтхыкIыным теухуа Урысейпсо статистикэ къэхутэныгъэр бадзэуэгъуэм и 1-м къыхалъхьащ. Мыхьэнэшхуэ зиIэ а Iуэхугъуэр «Къуажэм берычэт дэлъмэ - къэралыр зэпэщIу» къыхуеджэныгъэм щIэту ирагъэкIуэкIынущ.

АРАЩ зытеухуауэ щытар Къэбэрдей-Балъкъэрстатым махуэку кIуам щызэхэта пресс-конференцыр. Iуэхущ1апIэм и унафэщI Гъащтэ Аурикэ журналистхэр хигъэгъуэзащ иджырей мэкъумэш къыхэтхыкIым зэрыхуэхьэзыр, абы щIэуэ хэлъхэмрэ щалъэхэр щыкlэ щIыпIэ папщIэ, мы Iуэхум мыхьэнэшхуэ иIащ. Нэхъ зэпкърыхауэ сыкъытеувыIэнщи, къыхэтхыкIыныгъэр тещIыхьащ мэкъумэшхэкIыу кърахьэлIэр, хозяйствэхэм я зэхэлъыкlэр, а Iэнатlэхэм заужьыныкlэ щыIэ Iэмалхэр къэзыгъэлъагъуэ бжыгъэхэр, къуажэхэм я демографие щытыкlэр, мэкъумэш щIалIэу, гъавэ лIэужьыгъуэу, пхъэщхьэмыщхьэрэ хадзэкIыу зэрахьэр, Iэщрэ джэдкъазу игъэхъур, техникэмрэ Iэмэпсымэхэмрэ зыхуэдэр гъэбелджылыным. Мэкъумэш мылькуу къыхэтхыкIын хуей псоми я спискэхэр хьэзырц. Iэнатlэ 123952-м дадэлэжьэнущ. Абыхэм ящыщу 460-р мэкъумэш организацэщ, 6745-р мэкъумэшышIэ (фермер) хозяйствэрэ щхьэзакъуэ хьэрычэтыщIэрэщ, 114799-р уней лъапсэщ, 1812-р пхъэщхьэмыщхьэ зыгъэкI, хадзэкlэ зезыхьэ зэгухэныгъэрэ дачэрэщ. Псори зэхэту къуажэу, кIалэу, муниципальнэ щIыналъэу 119-рэ зэщIэдгъэхьэнущ. Къэрал статистикэмкlэ федеральнэ Iуэхущ1апIэм игъэува пщалъэхэм тету, къыхэтхыкIакIуэу 267-рэ, инструктору 45-рэ къыхэтхри, лэжьыгъэм хэдгъэхьэзыращ, зыщIэсыну, тхыльхэр щахъумэну пэшхэр зэпэщIу, - къыгъэлъэгъуащ Гъащтэ Аурикэ. Ар зэпкърыхауэ къытеувыIащ властым и къудамэхэм гулъытэ хэха зыхуащIыну Iуэхугъуэхэм. Апхуэдэущ иужьрей къыхэтхыкIыныгъэр зэрекIуэкI Iэндэрэ (2006 гъэ) мэкъумэш хозяйствэм къыщыхъуэ зэхъуэкIыныгъэхэр, къыщагъэсэбэп IэмалыщIэхэр зыхуэдэр, Iэщыхъуэхэмрэ гъавэгъэкIэмрэ къэрал субсидиехэр зэрыхуэхъ щыкlэр, ахэр зэрыхъур, кредит мылъкур къызэрагъэсэбэпыр, Iэнатlэхэм зегъэзужьыным халъхьэр зыхуэдизыр.

Къэбэрдей-Балъкъэрстатым и унафэщIым и къуэдзэ Афашоковэ Кларэрэ Iуэхущ1апIэм и къудамэм и Iэтащхьэ Земляковэ Антонинэрэ къызэрыхатхыкI тхыльхэм, зэрыщIэупщIэ, зэхуэхьэс хъыбархэр зэрызэхалъхьэж технологием и Гъэпсыкlэр журналистхэм хуаIуэтащ, иужькlэ къыхэтхыкIакIуэм и фащэр, абы и теплъэр ягъэлъэгъуащ. Дэтхэнэми «Урысейстат» псалъэр зытет портфель щIыхэрэ паспортрэ иIыгъын, жилет щIыху щIигъын, «ВСХП» зытетха натlэIут кlэртIуэ щхьэрыгъын хуейщ.

ЗэIущIэм зэрыщыжаIамкlэ, «2016 гъэм Урысейпсо мэкъумэш къыхэтхыкIым зыхуэгъэхьэзырын, ар ирагъэкIуэкIын папщIэ, щIыпIэ унафэр зезыгъэкIуэ Iэнатlэхэм къэрал полномочие щхьэхуэхэр етыным теухуауэ» мэлыжьхьэ кIуам и 12-м къащта Къэбэрдей-Балъкъэрым и Закон №17-РЗ-м зэрыщыубзыхуам тету, къэрал мыхьэнэшхуэ зиIэ а Iуэхум республикэм егупуу зыщыхуагъэхьэзыращ, дэтхэнэ зыми и къалэныр гурагъэIуащ.

Мыпхуэдэ Iуэхухэм ди цIыхухэр дапщэщи жыджэру хэтщ, ди Iэщ1агъэлIхэм гуапэу ебгъущIтщ, ефIэфIу екъадоIэпкlыу, я пщэрылъхэр къыдагъэпсыщIэри, иджыри зыкъытщIагъэкъуэну дащогугъ. Газетеджэхэм ягу къзэгъэкIыжыну сыхуей къыхэтхыкIым теухуа хъыбархэр хэIущIыу зэрымыщIынур, хабзэм къызэригъэувым хуэдэу, щэхуу зэрахъумэнур, - кхыхигъащащ Къэббалькъстатым и унафэщIым.

Иджырей мэкъумэш къыхэтхыкIым сом мелард 12,7-м нэблагъэ я къэралым щыкlухакащ. Абы къегъэIалъэу бадзэуэгъуэм и 1-м къыхалъхьа Урысейпсо статистикэ къэхутэныгъэм мыхьэнэшхуэ зэриIэр, ди зыужьныгъэмрэ зэIуэпэщынныгъэмрэ лъэныкъуэ куэдкlэ абы зэрепхар.

Мэкъумэш къыхэтхыкIыр щыщхьэIуIм и 15 пщIондэ екIуэкIынущ.

ХЬЭЖЫКЪАРЭ Алик.

● Гъэмахуэ-2016

«Долинск» сабий зыгъэпсэхупIэр.

● Дэ къытхуатх

Зэи утщыгъупщэнкъым

Хэти анэр нэм ирегъапщэ, хэти псэм пещI. А тIум я Iэфlагъэр къызгурыIуэми си анэр куэдкlэ нэхъ сфIэлъапIэщ.

СИ АНЭ ЖьакIэ Къылимэ ильэс зыбжанэ ипэкlэ дунейм ехыжащ. Ар 1930 гъэм Старэ Урыху къуажэм къыщалъхуащ. И адэ-анэр пасэу зыIэщIэкIа хъуэджэбзыр сыт хуэдэ лэжьыгъэми хуэIэижьу къэтэджащ. Абы Iэнатlэ зэмылIэужьыгъуэхэм зрипщытащ, дэрбзэру, технедонисткlэу, учётчикlыу лжьащ. А псом къищынэмыщIауэ, и шыпхъу нэхъыжьым и нэм ильаГурэтэкъыми, ари илъэс 60-м нэблагъэкlэ зэрихьащ.

Си адэ Хьэжбийрэ си анэмрэ тIури зеиншэу зрихьэлат. Арауэ къыщIэкIынт щысхь, зэхуэгъэкIуатэ, зэрыбгъэлIыкI яку дэлъу, зыш Iэпыхур адрейм къищтэжу, ягу зыхуэIэфIу щIызэдэпсэуар. Зыр сымаджэмэ, адрейри нэщхьейт, къыбгъэдэмыкIыу бгъэдэст.

Быныр я щхьэусыгъуэу лэжьыгъэр Iэщ1ыб зыщI куэд щыIэщ. Си анэр псоми зэрыхэнсэным хущIэкъурт: унагъэри, щхьэгъусэри, шыпхъу сымаджэри, лжьыгъэри къызыхуэтынщэу зэрихьэрт. Апхуэдэу пенсэм тIысыжьыу ирихьэкIащ. И Iэнатlэм гурэ псэкlэ зэрыбгъэдэтам папщIэ хуэфащэн дамыгъэ лъапIэ зыбжанэкlи ягъэгуфIауэ щытащ.

Сыт хуэдэ Iуэхури и кIэм нэгъэсауэ, зыхуей хуэзэу зэрызэфIэхынум ар яужь итт. Бзэ Iэфl иIэти, абыкlэ цIыхуххэр къыдихьэхырт.

Си анэм цIыхухэр фIыуэ илъагъурт, езыхэми къалъагъужьырт. Гъунэгъухэри благъэм пилъытырт, Iуэху зиIэм зэрызэфIэкIкlэ зыщIигъакъуэрт. Езыри цIыху хьэлэлт, и ерыскъыр япэ итт, нэхъыбэм яIуигъахуэм фIэфIт.

«ЦIыхур фIыуэ флъагъу, фи къару къызэрихькlэ фадэIэпкъу, фи ерыскъыр фымыгъэпщкlу», - псалъэ пэжхэр уэсяту къытхуигъэнащ ди анэр дунейм щекьжым.

Си дэлъху Арсен лэжьакIуэшхуэзу. Iуэхум щымышынэу, гугъуехьым пимыкIуэту мэпсэу. Си анэм и псэр хэлъым ярейт и щIалэ закъуэм, зыщимыгъэнщIуурэ дунейм ехыжащ. Нысэ хъыхуаща иужьи и быным хуигъэдащ, уеблэмэ, сэ нэхърэ нэхъыфIу имыльагъуауэ си фIэщ хуэртэкъым.

Си адэр, Тхъэм и шыкуркlэ, тхуэпсэущ. И къуэрылъху-пхъурылъхуэхэр, абыхэм къатехъуькlыжа цIыкlухэр и дамэщ, и гурыфIыгъуэщ. Абы нобэми игу кIеуэ зэпытщ и гъащIэ гъусэу щытар япэ зэрищащ. «Къылимэ жэнэтым зэрыщыIэм зым къытеСхьэркъым, сыт щхьэкlэ жыпIэмэ, ар гу къабзэ, зэхэщIыкI зиIэ цIыхут, и гур цIыхухэм яхуэлъхат. А бы и псэр куэдрэ ди деж къокlуэж, дыжейуэ, Iэ къыддельэри, мэкIуэж. Сэ ар къызощIэ», - жиIэ зэпытщ ди адэм. Сэ абы быри схущIыгъунукъым. Ар пэжщ.

БЛИЙ-ЛАШЭ Земфирэ.
Урыху къуажэ

● КъэралIуэхущIапIэхэм

Жэуаплыныгъэр ягъэлъэщ

Кадастр инженерхэм я лэжьыгъэр ирагъэфIэкIуэн мурадкlэ, «ЯмыгъэIэпэхуэ мылъкум и къэрал кадастрым и Iуэхукlэ» Федеральнэ законым зэхъуэкIыныгъэхэр хэлъхьэным теухуауэ» къащта Федеральнэ закон №452-ФЗ-м и Iуэхугъэ нэхъыщхьэхэм 2016 гъэм бадзэуэгъуэм и 1-м къару ягъэуташ.

Кадастр инженерхэм я лэжьыгъэр а законым зэкlэлъеГакIуэ, я хуитыныгъэхэр, я къалэнхэр, яхь жэуаплр зыхуэдэр егъэув.

Дяпэкlэ кадастр лэжьыгъэ езыгъэкIуэкIыну хуитыр мыхъур хэха зиIэ, илъэсищым и кIуэцIкlэ зэ мы нэхъ мащIэ зи щIэныгъэм хэзыгъахъуэ сом мелуанитIрэ мин щитхукlэ зи лэжьыгъэр страховани зыщIауэ зи Iуэхур зыубзыхуэр организацэм (СРО) хэт кадастр инженерырщ.

Кадастр инженерхэм и зэранкlэ хэщIныныгъэ ягъуэтмэ, страховани зыща страховой компанием кадастр лэжьыгъэр зи заказым ар хуепшыныж.

Кадастр инженерым и аттестат зиIэхэм 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 1 пщIондэ а тхыльыр къагъэсэбэп хъунущ. Абы и ужькlэ кадастр лэжьыгъэ езыгъэкIуэкIыну хуитыр зи Iуэхур зыубзыхуэр организацэм хэтхэрщ.

Тхьылъ нэпцIхэр къигъэсэбэпмэ, СРО-м и хабзэхэр къызэпидумэ, мылажьэфу е и къалэным пэмылъэщу судым къильытэмэ, взносхэр имытмэ, законодательствэр имыгъэззэщIамэ, игъэхьэзыр документхэм я процент 25-р, абы нэхъыбэр кадастр учётымкlэ органым мыпэжу къильытэмэ, зи Iуэхур зыубзыхуэр организацэм кадастр инженерыр хагъэхьыж. Кадастр щыуагъэкIэ зэрызэкIуэжьын хуейуэ кадастр учётымкlэ органым и унафи 10 е абы нэхъыбэ зыхуатха, апхуэдэу илъэсищкlэ кадастр лэжьыгъэ езымыгъэкIуэжьа кадастр инженерхэри СРО-м хагъэкIыж.

Кадастр инженерхэм я лэжьыгъэм цIыхухэм я тхьэусыхафэ куэд къызэриушэм къыхэкIыу мы законыр къащтащ. Абы къиГъэув къалэныщIэм зэфIэкI зыбгъэдэлъ, зи пщэрылъхэр фIагъ хэлъу зыгъэзащIэ кадастр инженерхэр игъэбелджылынущ.

ГЪУКIАКЪУЭ Инал.

● КъБР-м и Парламентым

Щагъэплъ зэманым и закъуэщ уасэ щыщIатынур

КъБР-м и Парламентым и Президиумым «правительствэ сыхьэтым» щытепсэлъыхьащ псэупIэ-коммунальнэ хозяйствэм и Iэнатlэм щIалъэ кIыхьым тещIыхьа тарифхэр щызегъэкIуэным екъэIаУэ мыхьэнэшхуэ зиIэ Iуэхухэм. Абы и жэрдэмщIакIуэу щытащ Парламентым Ухуэныгъэмкlэ, ЖКХ-мкlэ, псэупIэ-энергетикэ комплексымкlэ и комитетыр. Iуэхур зыIутым тепсэлъыхьащ КъБР-м Энергетикэмкlэ, тарифхэмрэ псэупIэм и Iэнатlэм щыкlэлъыплъынымкlэ и къэрал комитетым и унафэщIэ и къалэнхэр зыгъэзэщIэ Журавлёв Андрей.

КЪЭРАЛ комитетым уасэхэр зыгъуэн и лъэныкъуэкlэ 2015 гъэм мэкъуауэгъуэм и 1-м къащтащ икIи къагъэсэбэпу щIадзащ зигъэувыну техникэ Iэмал яIэми. КъызэрагъащIэ Iэмэпсымэхэр щамыгъэувахэм деж гъэплъынымкlэ, псы хуабэ, псы щIыlэ етынымкlэ, псы ешэлlэнымкlэ хущIэ коммунальнэ Iуэхутхьэбзэхэм я мардэхэм щIагъу коэффициентхэр.

Къэдгъэлъэгъуа «щIагъу мардэхэр» щытщ хуаутIыпщ энергетикэ коммунальнэ Iуэхутхьэбзэхэр къызэрапщ пщалъхэр ягъэувыным цIыху щхьэхуэхэр езыхэм я псэупIэмэ зэрыщыту зыщIэс унэхэми папщIэ ягъэувыным тезыгъэгушхуэ Iэмалу.

Апхуэдэу къэпсалъэм къагурагъэIуащ зи тарифхэр къэралым и нэIэм щIэт Iуэхущ1апIэхэм тарифхэр я Iэнатlэм хиубыдэ дэтхэнэми и финансэкономикэ щытыкIэм тещIыхьауэ зэрыхуагъэувым къыхэкIыу республикэ псом и Iуэхущ1апIэхэм я дежкlэ тарифхэм зэрыхэхьуэнур зэхуэдэу зэрыщымытынур.

Зэрыщыту къапщтэмэ, газым, хуабэм, электрокъарум хуэдэ нэхъ Iуэхутхьэбзэ лъапIэхэмкlэ тарифхэм зэрыхъуэнур процентыр 3-м къыщыщIэдзауэ пщIэ нэхъ мащIэ зыщIат псым, псы щIэшэным я уасэм зэрызиIэтыну процентыр 7-м нэсущ. Тарифхэм зэрызэIатынур хуэмурэщ икIи занщIэу екъэIалащ Урысей Федерацэм и федеральнэ бюджетым процентыр 4-м щхьэдимыгъэхыну зыхуигъувыжа социальнэ къалэнхэм. «Ар щыхьэт тохъуэ зэрыщыту къэралми, щхьэхуэу ди республикэми тариф политикэр псоукlэр зэIымыгъэхьэным хуэгъэпсауэ къыззрыщынжьым», - кыхигъебледжьлыкIащ Журавлёв Андрей.

Властым и органхэм зыхуей псори ялэжь цIыхухэм папщIэ тарифхэм хэхъуэныр къамыгъэхъуным хуэунэтIауэ. Къэпсалъэм щапхъэ папщIэу къыхьащ Щэрэдж районыр. Абы Iуэхутхьэбзэхэр къэзыгъэсэбэп псоми папщIэ зыуэ щыт экономикэ лъабжьэ зиIэ тариф щагъэувамэ (муниципалитетым и администрацэм цIыхухэм яхуитхэр щамыгъэIэжкlэрэ), хуабэм щIат тарифхэр процент 30 хуэдизкlэ нэхъыбэ щыкъунут.

Апхуэдэ къамыгъэхъун папщIэ Къэрал комитетым унафэ кIиштащ хуабэм ясиIт хуитъувыным теухуауэ: щхьэхуэу юридическэ лицохэм ятхэр процент 14,2-кlэ, цIыхухэм папщIэ - проценти 5,8-рэ къалэтыну.

Къэпсалъэм апхуэдэу зыкIбар къаригъэщIащ Къэбэрдей-Балъкъэрым фэтэр куэду зэхэт унэхэм щыпсэухэм бадзэуэгъуэм и 1-м къыщыщIэдзауэ хуабэм теухуа уасэр щагъэпIуну зэманым тещIыхьауэ фIэкIа зэрамытынур. А зэманыр ди щIыналъэм илъэс ныкъуэ щохъу. «Бадзэуэгъуэм и 1-м фэтэр куэд хъу унэхэм хубэм и уасэр зэрыщат хабзэщIэ ягъэув. Иджы уасэр гъатхэ-гъэмахуэ лъэхъэнэм ятынукъым. Хуабэ къыхьауэкIыу щыхуэзэ щIагъэпIа лъэхъэнэм и зэкъуэщ. Абы щыгъуэми, псори зэхэту ятын хуей хьэкъыр къонэж». Абы къыхиГъэщхьэхукIащ а лъэбакъуэр ди щIыналъэм и властхэм УФ-м и Правительствэм ищIа унафэм тету щагъэльапIэщ «Плъыфэхэм я фестивалым».

Лагерым апхуэдэу щылэжьащ щэнхабзэмрэ гъуазджэмкlэ гупжьейхэр. Колледжым и студент Неклеушев Павел зэрыжиIэмкlэ, волейболымкlэ зэрызэпеуари гукъынэжт.

Загъэпсэхуарэ я нэгуи зиужьауэ къэзыгъэззэжа щIалэгъуалэм фIыщIэ хуащIащ апхуэдэ тыгъэ къахуэзыщIа унафэщIэхэм, къыкlэлъыкlыу гъэ еджэгъуэри щытхъу яIэу яухыну псалъэ ятащ.

Нэхъыфlхэм хабжэ

«ЕхъулIэныгъэм и лъагапIэ» фIэщыгъэм щIэту Дон Іус Ростов къалэм щекIуэкIащ сабий зэчиифIэхэм я 1-нэ дунейпсо зэхьэзэхуэ.

«КъЭКIУЭНУР - сабийхэм» дунейпсо фондым къызэригъэпэща мы Iуэхур хуэунэтIат къыдэкIуэтей щIэблэм псэкупсэ гъэсэныгъэ тэмэм ябгъэдэлъхьэныр зэфIэкI зиIэхэм я зэныбжьэгъэгъэр егъэфIэкIуэнымрэ. Зэхьэзэхуэм хэтащ Урысейм и щIыналъэ 36-м къикIа цIыкIухэр.

Зэхьэхьэм я зэфIэкIкI щагъэлъэгъуащ икIи «Льэпкъ къафэхэр» лIэужьыгъуэхэмкlэ псоми ятекIуащ Нарткъалэ и «Радуга» ЦДО-м и «Дыгъэшыр» къафэкIуэ ансамблыр. Абыхэм дахащэу ягъэзэщIащ «Махуэшхуэ ислъэмей» къафэр.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

● Псомрэ гуэлхэмрэ фыщысакъ

Псымрэ гуэлхэмрэ фыщысакъ

● МЧС-м къет

Урысей МЧС-м и Управленэ нэхъыщхьэу КъБР-м щыIэм республикэм щыпсэуухэм, хьэщIэхэм захуегъаазэ сакъыну, щынагъуэнщагъэмкlэ хабзэр ягъэзэщIэну.

ПСЫМ гуэвэгъуэ къыщымыхъун папщIэ Управленэм и лэжьакIуэхэм гъэмахуэм и пэ къихуэу къапщытащ дыгъэм зыщрагъэу зыгъэпскIыпIэхэу 8, псыхэм щIыхуэхэм я щынагъуэнщагъэхэр щыхъумэнымкlэ къудамэм (ОБВО) щытха, къагъэсэбэпыну хуит ящIа кхъуафэжьейхэм я гъэувыпIэу 3.

Абы кърикIараращи, щыхуэхэм дыгъэ зыщрагъэу, зыщагъэпскI хъунущ Прохладнэ къалэм и «Комсомольское» гуэлым, Май, Тэрч, Бахъсэн къалэхэм я гуэлхэм, Аушыджэр къужэм щыIэ «КФХ», «Къэнщауэ» псыхуабэ зыгъэпскIыпIэм, Шэрэдж районым и ипщэ Гуэл щхьэнтIэм.

Налшык и «Трек» гуэлым хуит щащIащ къъуафэжьейхэм я гъэувыпIэхэр къагъэсэбэпыну. Псыгъэхэр зэрагъэбыдэм къыхэкIыу «Курортнэ» гуэлыр къагъэсэбэпыну хуит ящIакъым. «ЕтIуанэ гуэлым» зыщыбгъэпскI хъунукъым.

Республикэм и цIыхухэ, хьэщIэхэ! ЗыгъэпскIынымрэ зыгъэпсэхунымрэ хухаха щыпIэхэр къэвгъэсэбэп.

Псы ежэхэм зыщагъэпскIыну, кхъуафэжьейхэмрэ пхъэбгъу зэIулIахэмрэ тесу екIыну хуит ящIыркъым. Псым фыщысакъ, абы ущыбгъэпрыгъ хъунукъым икIи езыгъэлейхэм яхуигъэгъуркъым. Псым уэзрыщысакъынум и хабзэхэр пщIэмэ, ахэр бгъэзащIэмэ, гуэвэгъуэ ухэхуэнукъым.

Насыпншагъэ фрикъэIамэ, фэ фызыпэмылъэщын къэхуамэ, къеГэлакIуэхэм я Iуэхущ1апIэм «01» телефонымкlэ (жып телефонхэмкlэ - 101 , 112) пIалъэ.

Урысей МЧС-м и Управленэ нэхъыщхьэхэр КъБР-м щыIэм и пресс-Iуэхущ1апIэ.

● Аруан щIыпIатъэ

Мазэ гукъинэжхэр

Старэ Шэрэдж дэт Къэбэрдей-Балъкъэр агропромышленнэ колледжым Анапэ щыIэ «Смена» урысейпсо лагерым зыщагъэпсэхуну этъэкIуащ гъэ еджэгъуэр. ФIыуэ къезыхьэлIа, жылагъуэ Iуэхуэм жыджэру хэта студентхэр.

АБЫХЭМ лагерым щагъэкIуа тхьэмахуитIыр гукъинэжт. Загъэпсэхуа къудей мыхъуу, щIалэхэмрэ хъыджэбзхэмрэ хэтащ, еблэмэ нэхъыфIхэм ящыщу зыкъыщагъэльэгъуащ «Плъыфэхэм я фестивалым».

Лагерым апхуэдэу щылэжьащ щэнхабзэмрэ гъуазджэмкlэ гупжьейхэр. Колледжым и студент Неклеушев Павел зэрыжиIэмкlэ, волейболымкlэ зэрызэпеуари гукъынэжт.

Загъэпсэхуарэ я нэгуи зиужьауэ къэзыгъэззэжа щIалэгъуалэм фIыщIэ хуащIащ апхуэдэ тыгъэ къахуэзыщIа унафэщIэхэм, къыкlэлъыкlыу гъэ еджэгъуэри щытхъу яIэу яухыну псалъэ ятащ.

ГъэмахуэкIэ я нэгуи зиужьауэ къэзыгъэззэжа щIалэгъуалэм фIыщIэ хуащIащ апхуэдэ тыгъэ къахуэзыщIа унафэщIэхэм, къыкlэлъыкlыу гъэ еджэгъуэри щытхъу яIэу яухыну псалъэ ятащ.

КъБР-м и Парламентым и пресс-Iуэхущ1апIэ.

Адыгэ хабзэ

Гъащ1э мардэ

Дунеижьыр щымыджэмыпц1эу, мы щ1ы фЫц1эр щыз33пц1ат3ащ1эм къыщыщ1эдзауэ ди лъэпкъ 1ущым къыхуигъэщ1а, бэлыхь куэдми гугъуехь мыухыжхэми къыщымы т1асхъэу, ат1э кIуэ пэтми нэхъ быдэ хъуурэ, жырыщхъэм хуэдэу зэхэжьхьурэ лъэпкъым и тхыдэ жьыжьэ къззыкIуа, гъуаз3 емыпц1ыжу сыт щыгъуи кIыхуущыта гъусэ пэжщ Адыгэ хабз3кI3 дыз3дж3р.

СЫТ ат1э Адыгэ Хабзэр, Адыгагъэр, Нэмысыр зищ1ысыр? Сыт хуэдэ мыхьэнэ як1уэц1ыл1ь а псалъэ купщ1афЫхэм?

Адыгэ Хабзэр - псалъэ т1ущк1э жьипIэнымэ, ц1ыхум и Напэмрэ и Хуитныгъэмрэ, ц1ыху хьхьэкI3-хэтыкI3м, дуней къззыуфэрейхьым хуиI3 щ1ытык1эм и лъэныкъуэ псори зыкI3уц1ылъ гъащ1э мардэщ. А псалъэм къарууэ к1уэц1ыльыр гъунэнш3щи, и гъззэщIэнри псынщ1э ц1ыкIукъым, шы3ныгъэшхуэрэ акъыл з3тесрэ уиI3пхъэу къеГэуэ а зы закъуэр гъз3зщ1эным. Адыгэ Хабзэм къыгуэпх мыхъуну сыт щ1ыгъуи ди и гъуэгу, и щ1э-гъэкъуэнщ адыгагъэр.

Адыгагъэм пкъыгъуэу хохьэ: ц1ыхугъэ, щэн-1эдэб, нэмыс, Iулыдж, шынэ-укIытэ, щ1ыпкъагъэ, напэ, Тхьэ, л1ыгъэ, Хэкум, ц1ыхум яхуиI3 I3эхущ1афэ, хьэтыр, гущ1эгъу, псапэ, зэхэщ1ык1, ц1ыху хэтык1э мардэ, блэкIамрэ къэкI3нымрэ з3ращ1ыгъ, бынунагъэ, л1ыпкъ гупсысакI3 жьыхиI3 гурыIуэгъуэхэр псори з3хуэхьэсыжауэ.

Адыгагъэр Хабзэм къыщиг3щ1ыжкI3, Хабзэми Адыгагъэм еныкъуэкъуэ зыри хэтыпхъэкъым, ахэр з3тIолъхуэнкъуэхэм хуэдэу бынжэ къуэпскI3 з3пыщ1ащи, з3кIэрпIчмэ, кърикIуэнур хэтк1и гурыIуэгъуэщ - тIури щ1ымI3жьынкI3 зыри хуэI3уэкъым. Аращ ди Хабзэмрэ Адыгагъэмрэ къемыкIу гъэрхэр къыхаIуну щ1ыхуежьэкI3 къыщ1ыхэщ1ыр, гуемыIуу къыщ1ыхэпIиикIыр.

Лъэхъэнэ I3эджэми псэук1эми захъуэжурэ дунейр ек1уэк1ащ, ауэ Адыгагъэм фЫы и лъэныкъуэкI3 къыхэмыхъуамэ, к1эрыхуакъым. Хабзэми и нэхъ тегъэщ1апI3 нэхъыщхьэхэр з3щ1ыгъуэк1ыгъэ, з3ман къэунэхум деж лъахъэ къыхуэхъуэхэр Iуигъэк1уэтмэ, лъэпкъыр ипэкI3 зыгъэк1уэтэфынухэр к1ыгъэщ1ырэ къекIуэк1ащ. Мис апхуэдэ з3уэз3щ1ыкI3 и1ащи аращ Адыгэ Хабзэр къ3з3рымыкIу гъащ1э кIых1ь з3щ1ар, сыт з3маними, сыт лъэпкъыми зэрыхыхьэф фащ1э дахэу Адыгагъэр къыщ1эгъуэгурыкIуэр.

Сыадыгэщ з3ихужьызI3ж дэтхэнэри псом япэу хуэ-къабз3у щ1ытипхъэщ и лъэпкъым, абы и хьэлэмэт-хэм, Хэкум и щ1ыхьым. Адыгэ ц1ыхум хэлъын хуейщ нэмыс, к1ухьэн, Iулыдж... Аэрэ Адыгагъэм и лъэныкъуэ нэхъыщхьэхэм яхохьэ.

Нэмыс жьыхуиI3р - ц1ыху къэс гъэсэныгъэрэ I3дэбу хэлъыр къ3зыгъэльагъуэ къэнэжьыр. Iулыдж жиI3мэ - ц1ыхум и гъэсэныгъэ, щ1ыпкъ щ1ытык1эм и лъэныкъуэ щ1ытык1эм и лъэныкъуэ з3ращ1ыгъ, ц1ыху хэтыкI3 мардэ, блэкIамрэ къэкIуэнымрэ з3ращ1ыгъ, бынунагъэ, л1ыпкъ гупсысакI3 жьыхиI3 гурыIуэгъуэхэр псори з3хуэхьэсыжауэ.

Адыгагъэр Хабзэм къыщиг3щ1ыжкI3, Хабзэми Адыгагъэм еныкъуэкъуэ зыри хэтыпхъэкъым, ахэр з3тIолъхуэнкъуэхэм хуэдэу бынжэ къуэпскI3 з3пыщ1ащи, з3кIэрпIчмэ, кърикIуэнур хэтк1и гурыIуэгъуэщ - тIури щ1ымI3жьынкI3 зыри хуэI3уэкъым. Аращ ди Хабзэмрэ Адыгагъэмрэ къемыкIу гъэрхэр къыхаIуну щ1ыхуежьэкI3 къыщ1ыхэщ1ыр, гуемыIуу къыщ1ыхэпIиикIыр.

Лъэхъэнэ I3эджэми псэук1эми захъуэжурэ дунейр ек1уэк1ащ, ауэ Адыгагъэм фЫы и лъэныкъуэкI3 къыхэмыхъуамэ, к1эрыхуакъым. Хабзэми и нэхъ тегъэщ1апI3 нэхъыщхьэхэр з3щ1ыгъуэк1ыгъэ, з3ман къэунэхум деж лъахъэ къыхуэхъуэхэр Iуигъэк1уэтмэ, лъэпкъыр ипэкI3 зыгъэк1уэтэфынухэр к1ыгъэщ1ырэ къекIуэк1ащ. Мис апхуэдэ з3уэз3щ1ыкI3 и1ащи аращ Адыгэ Хабзэр къ3з3рымыкIу гъащ1э кIых1ь з3щ1ар, сыт з3маними, сыт лъэпкъыми зэрыхыхьэф фащ1э дахэу Адыгагъэр къыщ1эгъуэгурыкIуэр.

Сыадыгэщ з3ихужьызI3ж дэтхэнэри псом япэу хуэ-къабз3у щ1ытипхъэщ и лъэпкъым, абы и хьэлэмэт-хэм, Хэкум и щ1ыхьым. Адыгэ ц1ыхум хэлъын хуейщ нэмыс, к1ухьэн, Iулыдж... Аэрэ Адыгагъэм и лъэныкъуэ нэхъыщхьэхэм яхохьэ.

Нэмыс жьыхуиI3р - ц1ыху къэс гъэсэныгъэрэ I3дэбу хэлъыр къ3зыгъэльагъуэ къэнэжьыр. Iулыдж жиI3мэ - ц1ыхум и нэгум ук1ытэу, джьлу, щ1ъ3з3ы6I3фIынIшагъ3уэ и1ыврщ, з3рихьэфырщ, и напэр з3рихуэмэжьыфырщ.

Адыгагъэм и пкъыгъуэхэу хохьэ: ц1ыхугъэ, щэн-1эдэб, нэмыс, Iулыдж, шынэ-укIытэ, щ1ыпкъагъэ, напэ, Тхьэ, л1ыгъэ, Хэкум, ц1ыхум яхуиI3 I3эхущ1афэ, хьэтыр, гущ1эгъу, псапэ, з3хэщ1ык1, ц1ыху хэтык1э мардэ, блэкIамрэ къэкIуэнымрэ з3ращ1ыгъ, бынунагъэ, л1ыпкъ гупсысакI3 жьыхиI3 гурыIуэгъуэхэр псори з3хуэхьэсыжауэ.

Адыгагъэр Хабзэм къыщиг3щ1ыжкI3, Хабзэми Адыгагъэм еныкъуэкъуэ зыри хэтыпхъэкъым, ахэр з3тIолъхуэнкъуэхэм хуэдэу бынжэ къуэпскI3 з3пыщ1ащи, з3кIэрпIчмэ, кърикIуэнур хэтк1и гурыIуэгъуэщ - тIури щ1ымI3жьынкI3 зыри хуэI3уэкъым. Аращ ди Хабзэмрэ Адыгагъэмрэ къемыкIу гъэрхэр къыхаIуну щ1ыхуежьэкI3 къыщ1ыхэщ1ыр, гуемыIуу къыщ1ыхэпIиикIыр.

Лъэхъэнэ I3эджэми псэук1эми захъуэжурэ дунейр ек1уэк1ащ, ауэ Адыгагъэм фЫы и лъэныкъуэкI3 къыхэмыхъуамэ, к1эрыхуакъым. Хабзэми и нэхъ тегъэщ1апI3 нэхъыщхьэхэр з3щ1ыгъуэк1ыгъэ, з3ман къэунэхум деж лъахъэ къыхуэхъуэхэр Iуигъэк1уэтмэ, лъэпкъыр ипэкI3 зыгъэк1уэтэфынухэр к1ыгъэщ1ырэ къекIуэк1ащ. Мис апхуэдэ з3уэз3щ1ыкI3 и1ащи аращ Адыгэ Хабзэр къ3з3рымыкIу гъащ1э кIых1ь з3щ1ар, сыт з3маними, сыт лъэпкъыми зэрыхыхьэф фащ1э дахэу Адыгагъэр къыщ1эгъуэгурыкIуэр.

Сыадыгэщ з3ихужьызI3ж дэтхэнэри псом япэу хуэ-къабз3у щ1ытипхъэщ и лъэпкъым, абы и хьэлэмэт-хэм, Хэкум и щ1ыхьым. Адыгэ ц1ыхум хэлъын хуейщ нэмыс, к1ухьэн, Iулыдж... Аэрэ Адыгагъэм и лъэныкъуэ нэхъыщхьэхэм яхохьэ.

Нэмыс жьыхуиI3р - ц1ыху къэс гъэсэныгъэрэ I3дэбу хэлъыр къ3зыгъэльагъуэ къэнэжьыр. Iулыдж жиI3мэ - ц1ыхум и нэгум ук1ытэу, джьлу, щ1ъ3з3ы6I3фIынIшагъ3уэ и1ыврщ, з3рихьэфырщ, и напэр з3рихуэмэжьыфырщ.

Адыгагъэм пкъыгъуэхэу хохьэ: ц1ыхугъэ, щэн-1эдэб, нэмыс, Iулыдж, шынэ-укIытэ, щ1ыпкъагъэ, напэ, Тхьэ, л1ыгъэ, Хэкум, ц1ыхум яхуиI3 I3эхущ1афэ, хьэтыр, гущ1эгъу, псапэ, з3хэщ1ык1, ц1ыху хэтык1э мардэ, блэкIамрэ къэкIуэнымрэ з3ращ1ыгъ, бынунагъэ, л1ыпкъ гупсысакI3 жьыхиI3 гурыIуэгъуэхэр псори з3хуэхьэсыжауэ.

Адыгагъэр Хабзэм къыщиг3щ1ыжкI3, Хабзэми Адыгагъэм еныкъуэкъуэ зыри хэтыпхъэкъым, ахэр з3тIолъхуэнкъуэхэм хуэдэу бынжэ къуэпскI3 з3пыщ1ащи, з3кIэрпIчмэ, кърикIуэнур хэтк1и гурыIуэгъуэщ - тIури щ1ымI3жьынкI3 зыри хуэI3уэкъым. Аращ ди Хабзэмрэ Адыгагъэмрэ къемыкIу гъэрхэр къыхаIуну щ1ыхуежьэкI3 къыщ1ыхэщ1ыр, гуемыIуу къыщ1ыхэпIиикIыр.

Лъэхъэнэ I3эджэми псэук1эми захъуэжурэ дунейр ек1уэк1ащ, ауэ Адыгагъэм фЫы и лъэныкъуэкI3 къыхэмыхъуамэ, к1эрыхуакъым. Хабзэми и нэхъ тегъэщ1апI3 нэхъыщхьэхэр з3щ1ыгъуэк1ыгъэ, з3ман къэунэхум деж лъахъэ къыхуэхъуэхэр Iуигъэк1уэтмэ, лъэпкъыр ипэкI3 зыгъэк1уэтэфынухэр к1ыгъэщ1ырэ къекIуэк1ащ. Мис апхуэдэ з3уэз3щ1ыкI3 и1ащи аращ Адыгэ Хабзэр къ3з3рымыкIу гъащ1э кIых1ь з3щ1ар, сыт з3маними, сыт лъэпкъыми зэрыхыхьэф фащ1э дахэу Адыгагъэр къыщ1эгъуэгурыкIуэр.

Сыадыгэщ з3ихужьызI3ж дэтхэнэри псом япэу хуэ-къабз3у щ1ытипхъэщ и лъэпкъым, абы и хьэлэмэт-хэм, Хэкум и щ1ыхьым. Адыгэ ц1ыхум хэлъын хуейщ нэмыс, к1ухьэн, Iулыдж... Аэрэ Адыгагъэм и лъэныкъуэ нэхъыщхьэхэм яхохьэ.

Нэмыс жьыхуиI3р - ц1ыху къэс гъэсэныгъэрэ I3дэбу хэлъыр къ3зыгъэльагъуэ къэнэжьыр. Iулыдж жиI3мэ - ц1ыхум и нэгум ук1ытэу, джьлу, щ1ъ3з3ы6I3фIынIшагъ3уэ и1ыврщ, з3рихьэфырщ, и напэр з3рихуэмэжьыфырщ.

Адыгагъэм пкъыгъуэхэу хохьэ: ц1ыхугъэ, щэн-1эдэб, нэмыс, Iулыдж, шынэ-укIытэ, щ1ыпкъагъэ, напэ, Тхьэ, л1ыгъэ, Хэкум, ц1ыхум яхуиI3 I3эхущ1афэ, хьэтыр, гущ1эгъу, псапэ, з3хэщ1ык1, ц1ыху хэтык1э мардэ, блэкIамрэ къэкIуэнымрэ з3ращ1ыгъ, бынунагъэ, л1ыпкъ гупсысакI3 жьыхиI3 гурыIуэгъуэхэр псори з3хуэхьэсыжауэ.

Адыгагъэр Хабзэм къыщиг3щ1ыжкI3, Хабзэми Адыгагъэм еныкъуэкъуэ зыри хэтыпхъэкъым, ахэр з3тIолъхуэнкъуэхэм хуэдэу бынжэ къуэпскI3 з3пыщ1ащи, з3кIэрпIчмэ, кърикIуэнур хэтк1и гурыIуэгъуэщ - тIури щ1ымI3жьынкI3 зыри хуэI3уэкъым. Аращ ди Хабзэмрэ Адыгагъэмрэ къемыкIу гъэрхэр къыхаIуну щ1ыхуежьэкI3 къыщ1ыхэщ1ыр, гуемыIуу къыщ1ыхэпIиикIыр.

Лъэхъэнэ I3эджэми псэук1эми захъуэжурэ дунейр

Гуп зэхьхьамэ, къыкI3рыхуар «Мысостей бжьыщ» ирагъафэ хабз3щ. Язныкъуэмэ ар ядэрк1ым: «Дэ ды-Къетыкъуейщ» е «дэ ды-Бэчмырзейщ» жаIэри. Мысостей-хэми: «Дэ ды-Мысостейщ, уэ дэ удихьэщIэщ, ди хабз3р бгъ3з3щIэн хуейщ», - жаIэ. Абы щыгъуэми, «Мысостейуэ зыкъыщIалъытэжьымрэ «Мысостей бжьыщ» щIыжаIамрэ ящI3жу. Абы къыхэкI3кI3 куэд щIоупщI3: «Сыт апхуэдэу щIыжаI3р? Дэнэ а хабз3р къыздикIар?»

Мысостей бжьыщ

Тхьдэ хъыбар

А ХАБЗЭМ щытепсэлъыхьхэм дежи езы къ3зыIуэтэжхэри з3техуэрк1ым. З3рызэтемыхуэр а хабз3р къезыгъэжьауэ жыхуаIэ пщыхэм я ц1эхэр къыщрагъэуэм дежщ. Иныкъуэм з3рыжаIэмкI3, а Iуэхум хэтахэр Къазий и къуиц Бэчмырзэ, Мысост, Хьэтохъуэщыкъуэ сымэщ. Ауэ апхуэдэу жызыI3хэр щоуэ. Сыту жыпIэмэ, Къазий къуэ иАкъым Бэчмырзэ и ц1эхэр къыщрагъэуэм, Мысостей бжьыщ ефэнхэу, езыхэм къахьхьари ирагъэфэну». Езым и бжьэри зытехъуэхухьу къуэшитIым ирамыфа я бжьэхэри - бжьыщри ирифащ. «Мысостей бжьыщыр» абы къыщежьащ. Къезыгъажьар Къазий и къуэшищырщ, къыщежьари Бахъсэн псыхъуэщ.

«Мысостей бжьыщым» нэмыщ1ауэ, къэбэрдейхэм «Къетыкъуей бжьыщ» жаI3. Апхуэдэу жаIэныр къызыхэкIа Къетыкъуэхэмэ хьыбар гъащ1эгъуэн тражьыIыхь. Абы къыхэкIыу «Къетыкъуей бжьыщым» и хьыбарри жыIэпхъэщ.

Мысостейхэр а зэманым Бахъсэн псыхъуэ дэсамэ, Къетыкъуейхэр иджы Арщыдан, Лэскэн, Урыху къуажэхэр зыдэщыс щ1ыпIэхэм исащ. (А щIыпIэхэр япэщ1ыкI3 «Тальостэнейуэ» щытащ - Янхъуэт и къуэ Тальостэн и щ1экI3, иужьк1э Тальостэн и хуэзыщ нэхъыщ1э Бесльэн Пщ1апщ1э и къуэ Къетыкъуэ и щ1экI3 а щ1ыпIэм «Къетыкъуей» хужаIэу щ1адзащ. Къетыкъуэ щ1ыпIэм, абы и къуэ Асльэмбэч пщыгъэр хьыхуэнащ. «Къетыкъуей бжьыщ» псалъэр Асльэмбэч деж къыщежьауэ, зэрыхъуарри мыпхуэдэу зыгъуэгурыIэн щ1ыхьэкI3 Бесльэн Пщ1апщ1э и къуэ Къетыкъуэ и щ1ыгъуэ зэманым, осетин хуажжщ абы къеIэлIуащ щ1ыдзэкIыу къурш1ыпIэ тафэм къытетIысхьэнэ хуит щ1ыгъ. «Захуэщ, - жиIащ Асльэмбэч, - ауэ а IэхъумкI3 щ1эзгурыIуэн щ1ыхьэкI3 япэщ1ыкI3 дыз3хуэ3з3н хуейщ. Апхуэдэу щ1ыщ1ыкI3; фи ПIыкIуэхэр мыпхуэдэ махуэм Упэ и Iуащ1ыхьэм къевгъэкIуалI3. Сэри сынекIуэлIэнщи, абы дыщ1эзгурыIуэнщ».

Къетыкъуэ и къуэ Асльэмбэч лIыкIуэхэм пIалъэ щ1аритар зыт: осетинхэр и щ1ы кIапэ къытригъэтIысхьа нэужь, къ3з3рыхущ1ытыщ1ыкI3м, къалэну къыхуащ1ын хуейр зыхуэдэм фIыуэ егупсысащ, и уэрк1эм е4энджещ1ыжри, яритыну жэуапым хуэхьэзыру, и чэнджещ1ыкIуэхэр и ГысэУ Улэ и Iуащ1ыхьэм екIуэнIащ. (А Iуащ1ыхьэ Урыху псым уикIауэ Шэгуолэ ущ1ыкIэкI3 Шыльэнык1ъ бгы-щ1ыхьэм тетщ, Шэгуолэмрэ Урыхумрэ я щ1ыр щ1ы-з3пыльым деж). Ауэ Iуащ1ыхьэм осетинхэр къекIуалIэ-тэкъым. Щ1ыкIуэр иубГъури, абы тетIысхьэжауэ Асльэмбэч тесщ, ауэ осетинхэр къакIуэркъым. ИкIэм, ешри къэтэджащ осетинхэр къакIуэрэ-къэмыкIуэрэ пльэну. Лулэкъ1э тутын ефэрти (аращ з3рыжаIэр, ауэ ар фIыщ хьуГуейщ, сыту жыпIэмэ адыгэхэм тутын ефэн къыз3рыщ1адзэрэ куэд щ1ак1ым) ари з3рыIурылъу, осетинхэм яхуэхъущIэу Iэдакъэжьауэ ищIауэ зд3пIльэм, зы фоч закъуэ къаIуэрэ лулэ Iурылъым и щхьэр фIудащ. «Iэу, мыбы дауКIну араи я мурадыр!» - жиIэри и щ1ак1уэр къищт3жащ, ар и1ыгъщ, шым шэсыжыну Iуащхьэм къыщ1ехьым, осетин шу гуп къ3з3рыкъуэкIри - къыбг3дэхьыащ. «Уэлэхъэ, Асльэмбэч, уэздгъэжьам3, къытхуэг3эгъу! Фочк1э къэуа щ1ал3ри дыдейщ. Апхуэдэ фочауэ дыз3рIэр уэдг3ъ3ъ3ъ1ыгъуэ арат. Дэ дыкъыщIэк1ыа Iуэхур Къабан и къуэжьым къыщищIэм къыдз3гиящ. «Сыт зыдыгъуэдахэ фщIар, Iуащхьэ пIалъэ зратыр Асльэмбэч хуэдзлI? Къевгъэблагъэ ик1эщIыпIэк1э си деж, мыбы дыщыз3эпсэльэнщ, къыджиIащ дыноIьIу, Асльэмбэч, уныгъуейлэг3эну!», - къыжраIащ лIыкIуэсэм. Осетинхэр и щ1ы кIапэ къытригъэтIысхьэу, и Iумэтым къригъэхьэу Iуригъщ1э къыщIыпIыжьыкI3 ар. Iулыдж жиI3мэ - ц1ыхум и гъэсэныгъэ, щ1ыпкъагъэ, напэ, Тхьэ, л1ыгъэ, Хэкум, ц1ыхум яхуиI3 I3эхущ1афэ, хьэтыр, гущ1эгъу, псапэ, з3хэщ1ык1, ц1ыху хэтык1э мардэ, блэкIамрэ къэкIуэнымрэ з3ращ1ыгъ, бынунагъэ, л1ыпкъ гупсысакI3 жьыхиI3 гурыIуэгъуэхэр псори з3хуэхьэсыжауэ.

Адыгагъэр Хабзэм къыщиг3щ1ыжкI3, Хабзэми Адыгагъэм еныкъуэкъуэ зыри хэтыпхъэкъым, ахэр з3тIолъхуэнкъуэхэм хуэдэу бынжэ къуэпскI3 з3пыщ1ащи, з3кIэрпIчмэ, кърикIуэнур хэтк1и гурыIуэгъуэщ - тIури щ1ымI3жьынкI3 зыри хуэI3уэкъым. Аращ ди Хабзэмрэ Адыгагъэмрэ къемыкIу гъэрхэр къыхаIуну щ1ыхуежьэкI3 къыщ1ыхэщ1ыр, гуемыIуу къыщ1ыхэпIиикIыр.

Лъэхъэнэ I3эджэми псэук1эми захъуэжурэ дунейр ек1уэк1ащ, ауэ Адыгагъэм фЫы и лъэныкъуэкI3 къыхэмыхъуамэ, к1эрыхуакъым. Хабзэми и нэхъ тегъэщ1апI3 нэхъыщхьэхэр з3щ1ыгъуэк1ыгъэ, з3ман къэунэхум деж лъахъэ къыхуэхъуэхэр Iуигъэк1уэтмэ, лъэпкъыр ипэкI3 зыгъэк1уэтэфынухэр к1ыгъэщ1ырэ къекIуэк1ащ. Мис апхуэдэ з3уэз3щ1ыкI3 и1ащи аращ Адыгэ Хабзэр къ3з3рымыкIу гъащ1э кIых1ь з3щ1ар, сыт з3маними, сыт лъэпкъыми зэрыхыхьэф фащ1э дахэу Адыгагъэр къыщ1эгъуэгурыкIуэр.

Сыадыгэщ з3ихужьызI3ж дэтхэнэри псом япэу хуэ-къабз3у щ1ытипхъэщ и лъэпкъым, абы и хьэлэмэт-хэм, Хэкум и щ1ыхьым. Адыгэ ц1ыхум хэлъын хуейщ нэмыс, к1ухьэн, Iулыдж... Аэрэ Адыгагъэм и лъэныкъуэ нэхъыщхьэхэм яхохьэ.

Нэмыс жьыхуиI3р - ц1ыху къэс гъэсэныгъэрэ I3дэбу хэлъыр къ3зыгъэльагъуэ къэнэжьыр. Iулыдж жиI3мэ - ц1ыхум и нэгум ук1ытэу, джьлу, щ1ъ3з3ы6I3фIынIшагъ3уэ и1ыврщ, з3рихьэфырщ, и напэр з3рихуэмэжьыфырщ.

Адыгагъэм пкъыгъуэхэу хохьэ: ц1ыхугъэ, щэн-1эдэб, нэмыс, Iулыдж, шынэ-укIыт

● Юбилей

Созаев Ахъмат хьэщІэхэм фІыщІэ яхуещІ.

Тхыдэ, щэнхабзэ фэеплъхэм я хъумакІуэ

КъБР-м Щэнхабзэмкіэ и фондым щагъэлъэпІащ Тхыдэ, щэнхабзэ фэеплъхэр хъумэныкІэ урысейпсо зэгухьэныгъэм КъБР-м щиІэщІыналъэ къудамэр (ВООПИК) илъэс 50 зэрырикъур. Ар иригъэкІуэкІащ телевидеиным и лэжьакІуэ, уэрэджы-Іакіуэ Аттаев Азнор.

КъБР-м щэнхабзэмкІэ и министр **Къумахуэ Мухьэдин** гуфІэгъуэ зэхьихьэр къыщыізэІуихьым къыхи-гъэщащ республикэм и тхыдэ, щэнхабзэ фэеплъхэр теплъафІэу щытыным зэгухьэныгъэм и нэІэ зэрытетыр, КъБР-м и щэнхабзэ щІэинхэр хъумэныкІэ иджыблагъэ къызэрагъэпэщащ къэрал управленэмрэ а Іуэхуищ Іапіэмрэ республикэм и Іэгъуэблагъэм ит фэеплъхэр хъумэным, зэгъэпэщыжыным, къэгъэщІэрэщІэжыным я зэфІэкІ зэрырахьэлІэнур. Министрыр Тхыдэ, щэнхабзэ фэеплъхэр хъумэныкІэ урысейпсо зэгухьэныгъэм и щІыналъэ къудамэм и унафэщІ, КъБР-м и щІыхьэ усакІуэ **Созаев Ахъмэт** щдзкъуэхъум, илъэс бжыгъэ куэдкІэ а зэгухьэныгъэм и унафэщІ къалэныр игъэзэщІэну зэригуапэр, хуээфІэкІымкІи езыр зэрыдэІэпыкъунур жриІащ.

Я Іуэхущ Іапіэм и щІыхь тхыпІыр зыхуагъэфэщаэхэм Къумахуэм иритыжащ. Тхыдэ, щэнхабзэ фэеплъхэр хъумэныкІэ урысейпсо зэгухьэныгъэм и щІыналъэ къудамэм и щІыхь тхыпІхэр хуагъэфэщащ «Адыгэ псалъэ», «Заман», «Кабардино-Балкарская правда» газетхэм я редактор нэхъыщхьэхэу **ХьэфІыщІэ Мухьэмэд**, **Аттаев ЖЭмал**, **Болэт Арсен**, «Къэбэрдей-Балъкъэр ГТРК», «1 КъБР» телеканалхэм я унафэщІхэу **Фырэ Руслан**рэ **Къардэн Аслъэнрэ**, нэгъуэщІхэми. КъищынэмыщІауэ, «Зэгухьэныгъэм и лэжьыгъэм жыджэру зэрыхэтым папщІэ» дамыгъэр, «Хэкур хъумэным хуищІа хэлъхьэныгъэм папщІэ» медалыр иратащ. РСФСР-м щІыхь зиІэ и сурэтыщІ, КъБР-м и щІыхьэ художник, республикэм и Къэрал саугъэтым и лауреат **ТхьэкІумашэ Михаил**, Зауэм, лэжьыгъэм, Іэщ ІкІэ Зэщ Іуэзэда Къарухэм, хабзэхъумэ органхэм я зэгухьэныгъэу Налшык къалэм щыІэм и унафэщІ **Абдуллаев Мустэфа**, тхыдэдж, тхакІуэ **Опрышкэ Олег** сыми.

«Тхыдэ, щэнхабзэ фэеплъхэр хъумэныкІэ урысейпсо зэгухьэныгъэм и щІыналъэ къудамэр илъэс 50 зэрырикъум и щІыхькІэ, КъБР-м Егъэджэныгъэмкіэ, щІэныгъэмрэ щІалэгъуалэм я Іуэхухэмкіэ и министрым и къуэдзэ **Геккиев СултІан** я Іуэхущ Іапіэм и щІыхь тхыпІыр зыхуагъэфэщащэм иритыжащ, щІэблэм я гъэсэныгъэм хуащІа хэлъхьэныгъэфІым папщІэ фІыщІэ яхуищІу.

Созаев Ахъмэт жиІащ я Іуэхущ Іапіэм республикэм и фэеплъхэр зыхуей зэрыхуигъазэр икІи я лэжьыгъэм хэлъхьэныгъэ хуэзыщІ псоми ехьэхъуащ я Іуэхущ Іапіэм и маХуэщхъэмкІэ. Къызэхуэсахэр абы къыхуриджащ фэеплъхэр зыхуагъэувэжэмрэ ахэр зыгъэувахэмрэ зыщамы-гъэгъупщэну.

КъБР-м и щэнхабзэ щІэинхэр хъумэныкІэ къэрал управленэм и унафэщІым и къуэдзэ **Узденовэ Іэсиятрэ** Налшык къалэ администрацэм Щэнхабзэмкіэ и управленэм и унафэщІ **Токъуий Мадинэрэ** зи юбилейр зыгъэлъапІэхэм ехьэхъуащ икІи Созаев Ахъмэтрэ абы и лэжьакІуэхэрэ щІэращ я Іуэхущ Іапіэхэм къаБгъэдэкІ щІыхь тхыпІхэр, щІыналъэм и тхыдэ, щэнхабзэ фэеплъхэр хъумэным хэлъхьэныгъэфІ зэрыхущІащ папщІэ.

ГуфІэгъуэ зэхьихьэр игъэдэхащ КъБР-м и Музыкэ театрым и уэрэджы Іакіуэхэу Гуаэз Тимур, Мамбэт Мадинэ, Мэкъуауэ Астемыр сымэ, нэгъуэщІхэми.

ТЕКІУЖЬ Заретэ.
Сурэтхэр **Къарей Элинэ** *трихащ.*

Мамбэт Мадинэ уэрэд жеІэ.

Хьэбэчырым и лъагъуэ

● Фэеплъ

Щэрджэс лъэпкъ литературэм зезыгъэужьахэм ящыщщ СССР-м и ТхакІуэхэм я союзым 1934 гъэм хагъэхьауэ щыта Хьэбэчыр БетІал. 1906 гъэм Хьэбэз щыналъэм хыхьэ Зеикъуэ къуажэм (КъШР) ар къыщалъхуащ. И ныбжь нэсу къуажэ курыт еджапІэм щыщІэтІысхьам ар пэщІэхуащ Яблонский Фёдор.

А УРЫС егъэджакІуэр Хьэбэчыр гъэсакІуи, чэнджэщэгъуи, адэ пэлъытэ къыхуэхьуат. Аращ псэухукІэ фІыщІэ щІыхуищІар тхэкІэ, еджакІэ къеЗыгъэщІам.

Зеикъуэ щэрджэс жьлажьмэ тхакІуэ куэд кьыдэкІащ. Абыхэм ящыщщ япэ адыгэ романыр щытха Дыщэкі Мухьэмэд, япэ адыгэ повестыр зи Іэдакъэщ Іэкі Амырокъуэ Ибрэхьим ф1ымэ.

ТхакІуэр нэхъыбэу зытепсэльыхьыр, къиІэт Іуэхугъуэхэр нэхъ зыхуэгъэзауэ щытыр блэкІа лІэщІыгъуэм и 20-30 гъэхэрщ, социализм лъэщ уху зэрыхъунырщ. Хьэбэчырым къытхигъэна очерк, публицистикэ тхыгъэхэр, усыгъэхэр теухуащ Щэрджэс щІыналъэм къыщыхъу зэхъуэкІыныгъэхэм, зэманыщІэм декІу цІыхухэм. Абы къигъащІ лІыхъужьхэм уи нэгу къыщІадзауэ ХХ лІэщІыгъуэм и пэщІэдзэхэм псэуа цІыху пэрытхэм я дуней тетыкІар, яхэтІа хъэл-щэнкІр. Ар мыуВыІэу тотхыхь цІыху гуащІафІэхэм.

Хьэбэчырыр ящыщащ лъэпкъ Іуэрыпуатэр, хъыбархэр зэхуэзыхьэсыжахэм. Абы и лъэныкъуэкІэ ар дэлэжьащ Гуманитар къэхутэныгъэхэмкІэ Къэрэшей-Шэрджэс щІэныгъэ институтым. Ижь-ижьыж лъандэрэ лъэпкъым кьыдекІуэкІа хъуГуэфІыгъуэзэр тхыжьыным мыхьэнэуэ иІэр тхакІуэм куууэ къыгурыІуэрт. А зэхихаУэ итхыжьа хъыбархэм сюжет хъарзынэхэр къаззрыхэкІынур, иджырей литературэм сэбэн зэрыщыхъунур наІуэт. Абы и щІыхьэтщ жьэрыІуатэу итхыжьаХэр къыщигъэсэбэпыжа, сабийхэм папщІэ и къалэмыпэм ящІэкІа рассказхэр.

Хьэбэчыр БетІал и зэфІэкІыр наІуэ щыхъуар усыгъэрщ. 20-30 гъэхэм «Черкес плъыжь» газетым къытехуа усэхэр гъэнщІащ философие гупсысэ кууКІэ. Абы езым и дуней еплъыкІэ, къэІуэтэкІэ иІэжщ, ар зыми яхэгъуащэрхъым. И усэхэр щІащыгъуэщ, удзэжьхэщ, зэгъэщІэгъуэфІэщ. А зэманым псэуа адрей щэрджэс усакІуэхэм мыр къащхьэщокІ усэ гъэпсыкІэкІэ, къиГъэсэбэп Іэмалхэмкіэ. Аращ абы и тхыгъэхэр цІыху къызэрыгуэкІхэми гунэс щІащыхьр.

«Шу лІыхъужьхэр» поэмэм БетІал къыщигъэщІ зыми емыщхь шум и образ лъэщ. А образымкІэ езым и философие бгъэдыхьэкІэм зэргъэузэщІ, «сыт щыгъуи уанэгум исын» - псалъэхэр къызыхэкІа лъэпкъым ирехьэлІэ. А щІыкІэм тету, адыгэ лъэпкъым сыт хуэдиз гуГуэхь игъэвамі, бэшэчу къызэрызэтенамрэ и щхьэр биИм лъэгуцІэт зэрыхуимыщІамрэ ирепх адыгэ лъахэм и теплъэ дахащэмрэ ди къурш хужьхэмрэ уардагъэкІэ зэрызэпыщІар. Ижь-ижьыж лъандэрэ адыгэ заузлІэкІэмрэ Кавказ бгыхэмрэ хэкум и быдапІэу, биИм щдхъумэу зэрыщытар абы къиГэлъэгуэщ мы усэ сатырхэмкІэ:

Игъащ Іэм щхьэщэ ящІакъым,
Нэхъ хахуэми пэщІэтыфащ.
Къащтэныи зым хуЛъэкІакъым,
Уардагъэр яхъумэфащ.

Мыпхуэдэ едзыгъэхэмкІэ Іуэхущ Хьэбэчырым къеГэлъагъуэ къызыхэкІа лъэпкъым и гупсысэкІэр, и еплъыкІэр. Ажий Мысхуд хуиуса мы поэмэр къулейщ гур зыгъэушэ къыхуеджэныгъэхэмкІэ.

«Ныбжьыщ Іэ уэрэд» усэм и цІэм къыщэриІуатэщи, зытеухуар щІалэгъуалэрщ. Абыхэм я гурыгъу-гурыщІэр, я гукъыдэжьыр, къалъыкъуэкІ хахуагъэр къэгъэлъэгъэнырщ. Сыт хуэдэ лъэпощхьэпо къыкъуэкІэми, бэшэчу къызэбгэкІыфу, укъызыхэкІа лъэпкъым ухуэпэжу щытын зэрыхуейрщ.

ТхакІуэм, усакІуэм и тхыгъэхэм я нэхъыбэр гъэпсащ къыхуеджэныгъэхэм я хэдзэхэм тету. Апхуэдэущ «ПІыжьым и уэсэт» поэмэр. Ар зытеуХуар пэжыгъэрщ, хабзэрщ, нэмысрыщ - а розм ирехьэлІэж хэкум, фІыпІагъуныгъэм. «Жантемыр Яхья» уэсэм и гугъу щещІ и гуащІэдэкІкІэ псэуж щІалэм, ар псэемыблэжу и Іэнатіэм зэрыпэрытым, и лэжьыгъэм зэрыхуэпэжым.

Хьэбэчырым урысыбзэм кърихьыгъэ адыгбзэм къриГъэзэгъащ тхыгъэ гъэщІэгъуэн куэд.

ТхакІуэ, усакІуэ, эдэзэкІакІуэ, журналист Хьэбэчыр Бетіал хуэзфІэкІащ адыгэ литературэм, щэнхабзэм, къызыхэкІа лъэпкъым зригъэужьын. КъигъэщІа ліыхъужьым и уэсят псалъэхэу итха мы усэ сатырхэр езы Бетіал ехьэлІаУэ къызолъытэ:

Си уахътыр къэсмэ, мыбдежым
Си хьэдэр щретыншых.
ТкІуэпсэрэ пщІэнтІэнэр
хэслъхьахэр
ЩІыгуми къызретыж.

ЕтІощІанэ лІэщІыгъуэм и япэ щэрджэс усакІуэ Хьэбэчыр Бетіал къытхигъэна и Іэдакъэщ Іэкіэр мыкІуэдыжынщ.

БЭЧЫЖЬ Лейлэ,
филологие щІэныгъэхэм я доктор, профессор. КъШР-м и ТхакІуэхэм я союзым и унафэщІ.

ЩІымахуэ жэщ

Борэныр етащи, сыздакІуэм
ЩІеудыр си лъэр, пэлъэщ!
Си гъуэгур скІуну сызделэм,
Къыспоувыпэр, и фІэщщ.

ЖесІэфкъым абы сигу илъыр,
Си псалъэр си жьэм деуд.
ЕсшэкІми абы си Іэплэр,
Иныжьщи, си лъэр щІеуд.

Жэщыр хокІуаесэ кІыфІыгъэм,
Насып къыспэплъэр гуфІэгъуэщ.
Си гур хуопІащІэр Іэфі Іыгъэм,
ГъуэгуфІ къызэзэнэкІ Іэ
цІыхугъэщ.

Си насып гъуэгум сытетщи,
Гъуэгу махуэр схуэзІухащ.
ФІылъагъуныгъэр сигу илъщи,
Си фІыщІэр аХэр уэращ.

Си хэкуу насып хэщІапІэ.
Хэт нэхъри уэ унэхъыфІщ.
Сыт щыгъуи сиІэ унапІэ,
Сызэроплъынур уэ нэфІщ.

Уи гугъэм зэи сыхэнкъым,
Хамэм и пащхьэ симыс.
Си гухэлъыфІхэм ухэзнынкъым,
Си гур уи лъахэм щотынш.

Бандэжь

Еи, бандэжьу дыгъужь мыгъуэ,
Уэ гъуэгу мыгъуэ зтеуэщ.
ЩхьэхуещагъэУ уи хэтыкІэм
КІуэдыжьпІэ урихьащ.
Мылъкужь тІэкІуу уэ пкъуэлъами
Дэнэ мыгъуэ уихьыжьнт.

Ди властыщІэм уедэІуамэ,
Дунейм тыншу утетынт.
Уи лъэпкъэгъуэхэм уахэтыжу,
Уи пщІэнтІэпскІэ упсэунт.
Уи зэрани зым емыкІыу,
Уи бын цІыкІуХэр упІыжьнт.

Мыхэ-мытІэу къыбжаІащ уэ:
«Мурад Іейхэм япыкІыж,
ПсэукІэщІэу цІыхум къащтэм
Уебиинып щыгъэтыхь...»
Арщхьэ зыри уи тхьэкІуэмэм
Ибгъэхьэну уху уэмейт.

Сытым щхьэкІэ уделауэ,
ІэщІыб пщІыРэт мы дунейр?
Иджы зыми урищІыскъым,
ЩІыукІэ зэджэм ущымыщ,
Гъуэсэ уиІэми уэ пхуэдэщ,
Нэхъ икІагъэм фІыхуоуш.

Совет властым урибий уэ,
Бгы дурэшхэм уэ удэсщ.
ПсэукІэщІэм кІихь насыпыр
Акъыл пхэнжьм кІимытІэс.

Уи лъэпкъэгъухэм иджы жаІэ:
«ДэркІэ сыту я нэхъыфІт,
ЩхьэлъэфІейуэ бзаджэм
нэхърэ,
ДиІэгъамэ зы хьэжьыфІ...»

ИкІэ дыдэм узылъыхъуэ
Ажалыжьым укъегъуэт -
Уэ дунейм укъеужэгъури,
КъыуещІэжкІыр бзаджэу хъуэт.

Бгы гъуанэжьри уи хэщІапІэу,
НыбэнэщІу уопІыщІэж.
Ерыщыгъэ делэу уиІэм
Зы Іэбапіи имыІэж.

Бгы гъуанэжьри кхъэлэгъунэ
Уэ пхуэхъуэуэ уигъухьащ.
А хъыбарри жьы кІэрахъуэм
Ауэ сытми къытхуихьащ.

Зеикъуэ

Си Зеикъуэу къуажэщхуэ,
Сыщалъхуауэ си нэху,
Бгы сэхущхуэм я пащІэр
ГуащІэфІыщхуэу щынэху.

Уи нэхугъэр си нитІым
ЩІэт зэпыту сопсэу,
Псэуныгъэм нэхъ кІыхьыр,
Нэхъ Іэфі ыщІэр зиІэн.
ХьэщІэ Іэнэ зуэзду,
Адыгагъэр зыІэт!

Іэтэу пщІыхэр убагъуэ,
Бгъухэр уи пкІэм тырелъ!
Лъэрызехьэ уи бынхэм
ХэтыкІэфІыр далъагъу,
Гъуэгуу якІур кІухьэнкІэ
ЗэкІэлъыкІуэу гъэнщІащ.

ГъэщІэгъуэнрэ зэкІужхэу
Хамэ лъахи щызокІуэ.
СызекІуэхукІи си пщІыхь,
Уи пщІыхь дахэ къэсыхукІи
ЩхъэхэкІэпІъыкІэу солъагъу.

Лъагъуныгъэу пхузиІэм
КІэ имыІэу сопсэу.
Си псэм хуэдэ Инжьыджыр
Уджу, къафэу йожэх,
Хым нэсыхукІэ уэрэдыр
Уэр щхьэ дахэу къреш.

ШыкІэпшынэр уи хъерхэм
Уэрэд нэхукІэ дожьу,
Жьычрэ лъэщу Іэгу макъыр
Утыкушхуэм щхьэщытщ.
ЗэхэтыкІэ хуэпсэгъэуу
ХьэгъуэлІыгъуэр йокІуэкІ!
Гъуни нэзи зимыІэхэр
ІэрыкІ хъеру зиІэн,
Уэ узиІэу зы махуэ
Къысхуихуэнкъым сыгъын.

Гъэрэ щІыРэу зэблэкІым
ЗэкІэлъыкІуэу къырех
Уэр щхьэ бэвым и бащэр,
Дыщэу сиІэ къуажэжь!
Жьы ухъунхъым игъащІэм,
ЩІалэ ухъуу йохьэкІ!

ЗэхэкІыным щынэсым
Насып инхэр къпхокІ -
Уэ уи кІахэм щытхъэжхэр
ЖьыгэшхуитІу уи бынщ.

Си нэ си гъуэ Зеикъуэ,
Къуэуэ уиІэм сащыщщи,
Си щхьэр ину солъагъу,
Угъурлыжьу си лъапІэ,
Лъахэм уардэу урес!

● Шыгъажэ

Гъэунэхэ я Гъэунэм япэ увыпІэр еубыд

Мы махуэхэм Налшык и ипподромым зи чэзу шыгъажэ махуэр щызэхэтащ. Абы щыщІэбэнащ. «Гъэмахуэ саугъэтышхуэр» хэту илъэсищ зи ныбжь шыхэм я саугъэт нэхъ лъапІищым.

МЕТР 1800-рэ зи кІыхьагъ гъэзыгуанэм япэу къыщыізэдэжащ илъэсищ зи ныбжь шыхэр. Абы япэ увыпІэр щиубыдащ Каппушев Мырзэбэч зытеса Гъэунэхэ я Гъэунэ щым. Фигу къэдгъэМыжьинри, Налшык щызэхэта шыгъажэм ипэ махуэм Мырзэбэч хэтащ Мэзкуу и ипподром нэхъыщхьэм щекІуэкІа зэхьэзэхуэм. ИкІи, ди гуапэ зэрыхуащи, шыгъажэ махуэм и саугъэт нэхъыщхьитІу «Лъэпкъ хъуГуэфІыгъуэ» жыхуиІэмрэ Урысейм и Президентым и цІэкІэ яГэуварэ абы къигъэжа шыхэм къахьащ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и къалащхьэм и ипподромым къыщызэдзжахэр зы километр зи кІыхьагъ гъэзыгуанэм щыщІэбэнащ Урысейм и махуэм щхьэкІэ щыІа саугъэтым. Абы япэ увыпІэр къыщихьащ илъэситІ зи ныбжь Сольер. Шыр ейщ «Эльбрус» шы-спорт клубым, ар къигъэжащ мастер-шууеЙ Хьэмызэ Къазбэч.

КъыкІэлъыкІуэ къызэдзжэр къызэригъэпэщащ «Малкинский» заводым. Адыгэш Игрок и цІэкІэ яГъэуварэ саугъэтым метр 1800-м щыщІэбэнащ инджыпІэ-адыгэшибл, псори ищхьэкІэ къэдгъэлъэгъуа заводым къыщалъхуауэ. Абы нэхъ лъэщ зэрахэмытыр иджыри зэ наІуэ ищІащ шы пцІэгъуэплъ Программэ. Ар къигъэжащ шууеЙ Шыкъ Астемыр.

Метр 1600-рэ зи кІыхьагъ гъэзыгуанэм Аналогичная шыбзым и цІэкІэ яГъэува саугъэтыр зыІэригъэхьащ Ингуш Республикэм щыщ Аушевым иш Халимэ Лав.

Махуэм и къыздэжэ нэхъыщхьэм, «Гъэмахуэ саугъэтышхуэр» къэхьыным хуэхэм, щІэбэнащ илъэсищ зи ныбжь ших. Зэрыхуагъэфэщауэ, япэ секундхэм къыщыщІэдзауэ пашэныгъэр зыубыдыным щхьэкІэ зэныкъуэкъуныгъэ гуащІэ я зэхуаку къыдэхъуащ «Налшык» хьэлвэ заводым и гъэхъун Херувимрэ Къззахъстаным къикІа Зубаиррэ. Къыздэдзэкэм нэхъ бэшэчу къыщыщІэкІащ мастер-шууеЙ Пэнжокъуэр зытеса Херувим икІи саугъэт нэхъыщхьэр абы къыльысащ.

Хуабжэу удэзыхьэхыу екІуэкІащ шы нэхъыжьхэм я зэхьэзэхуэр. Метр 2400-м пашэ щхьэхуащ икІи «Элита» саугъэтыр кІихьащ Къудейм иш Скай Арч. Ар къигъэжащ мастер-шууеЙ Каппушев Мырзэбэч.

Шыгъажэ махуэр иризэхуащІыжащ метр 1800-рэ зи кІыхьагъ гъэзыгуанэм къыщыізэдзжа илъэсищ зы ныбжь шыхэм. Абы сантиметр бжыгъэкІэ япэу къыщысащ Аушевым и Анзас Плащ.

КЪЭХЪУН Бэч.

Гу-лъынтхуэ узыфэхэм зэрызащыпхъумэнур

«Республикэ узыншэ» социальнэ проектым ипкъ иткІэ, КъБР-м и Дохутырхэм я палатэмрэ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетымрэ «Гу-лъынтхуэ узыфэхэр къэмыхъеин папщІэ щІапхъэхэр» фІэщыгъэм щІэт зэІущІэ мэкъуауэгъуэм и 28-м ирагъэкІуэкІащ. КъБР-м и Дохутырхэм я палатэм и унафэщІ Іумэт Мурат, КъБР-м и Жылагъуэ палатэм и ЩІалэгъуалэ совет-ым хэтхэу Накуэ Алинэ, Гызыев Далхъэт сымэщ Іуэхум и жэрдэмщІакІуэр.

ЗЭІУЩІЭМ и къалэн нэхъыщхьэр гу-лъынтхуэ узыфэхэр къэмыхъеин папщІэ зэрызыкІэлъыплъыжын хуеймрэ, абыхэм къежьапІэ хуэхъумрэ цІыхухэр щыгъэгъэщэзэнырщ, щІэблэр гъащІэ узынышэм и телъхьэу къэгъэтэджынырщ.

Іуэху щхьэпэм хэтащ КъБР-м и Дохутырхэм я палатэм, республикэм щыІэ жылагъуэ, щІалэгъуалэ зэгухьэныгъэхэм я лІыкІэхэр, гу-лъынтхуэ узыфэхэмкІэ ІэщІагъэлІхэр, КъБКъУ-м и медицинэ факультетым и егъэджакІуэхэмрэ студентхэмрэ.

ИНЭРОКЪУЭ Данэ.

● Гъуаздджэ

«Налмэс» къэрал академическэ ансамблыр къофэ.
Сурэтыр **Къарей Элинэ** *трихащ.*

● КъБР-м и прокуратурэм

Іуэхугъуитхукіэ ягъэкъуаншэ

КъБР-м и прокурорым и къуэдзэ Махуэ Артур Іэ щІидзащ Бахъсэн къалэм щыщ, 1994 гъэм къалъхуа цІыхухъум хуэгъэзауэ къызэІуаха уголовнэ Іуэхумкіэ тхылъым. Ар ягъэкъуаншэ УФ-м и УК-м и 208-нэ статьям и 1-нэ, и 2-нэ Іыхьэхэм, 33-нэ статьям и 5-нэ Іыхьэм, 222-нэ статьям и 1-нэ Іыхьэм, 228-нэ статьям и 2-нэ Іыхьэм къыщыігъэлъэгъуа щІэпхьаджагъэхэр зэрилэжьам къыхэкІыу (хуимыту Іэщэ къэзыщта гупым ахъшэкІэ зэрыдэІэпыкъуам, абы хэтхэм зэрыкъуэкІыщІам, щэхэр, наркотик щхьэхьэхэр хабзэм къемыязгъэІыу зэрызыІэригъэхьам, зэрихьумам папщІэ).

СЛЕДСТВЭМ къызэрихутамкІэ, Бахъсэн щІыналъэм зыщІэзыщІыкІ бандэ гупым щыщу къалъхьуэ Гъуэплъащ Руслан и унафэкІэ, 2013-2014 гъэхэм хабзэхъумэ Іэнатіэхэм я лэжьакІуэхэм ар якІэпльыплъащ, абыхэм ятеуха хъыбархэр зэхуигъэсащ. Хабзэм къемызэгъыу Іэщэ къэзыщта гупым папщІэ, сом мин 38-рэ Гъуэплъащ Іам иритащ. КъищынэмыщІауэ, щэхэр, къагъауэ Іэмэпсымэхэр, наркотик щхьэхьэр и унагъуэм щахуихьумащ.

Зэрагъэкъуаншэ тхылъыр къащта нэужь, Къэбэрдей-Балъкъэрым Следствэмкіэ и управленэм зэхигъэкІа уголовнэ Іуэхур, щыхэплъэн папщІэ, Бахъсэн щІыналъэ судым иратащ.

КъБР-м и прокуратурэм и пресс-Іуэхущ Іапіэ.

Редактор нэхъыщхьэ ХЬЭФІЫЩІЭ Мухьэмэд

Редколлегием хэтхэр

ЖьэкІэмыхъу Маринэ (редактор нэхъыщхьэм и япэ къуэдзэ - жэуап зыхь секретарь), **Жылаэ Заурбэч** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Щирдий Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Къардэн Маритэ, НэщІэпыджэ Замирэ, ХьэжыкъарэАлик, Щхьэщэмыщ Иэз.**

Езыгъэтхаэр

«Адыгэ псалъэ» газетыр КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ ирагъэтхащ (учредителхэр).

КъыдэзыгъэкІэмрэ редакцэмрэ я хэщІапІэр 360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Ленициным и уэрам, 5

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 42-63-64, 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкІэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ Іуэхухэмкіэ - 42-22-86; къуажэ гъащІэмрэ экономикэмкІэ - 42-57-59; щэнхабзэмкІэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхъумэ Іуэхущ Іапіэхэм ядэлэжьэныкІэ - 42-60-53; хъыбарыщІэхэмкІэ, спортымрэ письмохэмкІэ - 42-22-88; егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ - 40-15-31; зэдзэкІакІуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтериеи - 40-69-32; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер Іэнатіэм и - 42-26-41; сурэттехым - 42-75-78.

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаІэта Іуэхугъуэхэм я пэжагъымкІэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Іуэху еплъыкІэр зэтехуэ зэпыту щытхьэм.

Газетыр Іэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщІэныгъэхэмкІэ и управленэм.

Тел.: 76-01-28, 76-01-10

Газетыр І994 гъэм мэкъуауэгъуэм и 14-м Печатым и хутныыгъэр хъумэныкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр щІыналъэ Іуэхущ Іапіэм №Н-0065-м щІэту ятхащ.

Зы илъэсым газетыр 250-рэ къыдокІ.

«Тетраграф» ООО-м щытрадзащ.
КъБР, Налшык къалэ, Ленициным и уэрам, 33

Мы къыдэкІыгъуэм елэжьахэщ жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ **ДыщэкІ Соня,** *редактору* **ТекІужь Заретэ,** *корректорхэу* **Афэ Тамарэ** *(3, 4-нэ нап.),* **ПхытІыкІ Азэмэт** *(1, 2-нэ нап.).* **Дол Маринэ, Ныр Сандэ, Щомахуэ Марианнэ, Мэлбахъуэ Анжелэ, Бещто Оксанэ,** *сурэтхэм елэжьар* **Бицу Жаннэщ.**

Номерыр «Адыгэ псалъэм» и компьютер Іэнатіэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Іэ традзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.

Индексыр 51531 ● Тираж 3.538 ● Заказ №960